

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീമാൻ വേംകടനാമാർച്ചുഃ കവിതാർക്കികകേസരീ |

വേദാന്താചാർയുവർയ്യോ മേ സന്നിധത്താം സദാ ഹൃദി ||

|| ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാ ||

This document* has been prepared by

Sunder Kidambi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan of śrīraṅgam

---

*This was typeset using skt and Hellingman's T_EX for Malayalam.

വിഷയസൂചി

1	ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീത ധ്യാനം	5
2	അർജുനവിഷാദയോഗഃ	7
3	സാങ്ഖ്യയോഗഃ	13
4	കർമയോഗഃ	21
5	ജ്ഞാനകർമസന്നയാസയോഗഃ	25
6	സന്നയാസയോഗഃ	29
7	ധ്യാനയോഗഃ	33
8	ജ്ഞാനവിജ്ഞാനയോഗഃ	39
9	അക്ഷരബ്രഹ്മയോഗഃ	43
10	രാജവിദ്യാരാജഗുഹ്യയോഗഃ	47
11	വിഭൂതിയോഗഃ	51
12	വിശ്വരൂപദർശനയോഗഃ	55
13	ഭക്തിയോഗഃ	65
14	ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞവിഭാഗയോഗഃ	67
15	ഗുണത്രയവിഭാഗയോഗഃ	71
16	പുരുഷോത്തമയോഗഃ	75
17	ദൈവാസുരസമ്പദ്വിഭാഗയോഗഃ	79
18	ശ്രദ്ധാത്രയവിഭാഗയോഗഃ	83
19	മോക്ഷസന്നയാസയോഗഃ	87
20	ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീത മാഹാത്മ്യം	95

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാ ധ്യാനം ॥

ഓം പാർത്ഥായ പ്രതിബോധിതാം ഭഗവതാ നാരായണേന സ്വയം
വ്യാസേന ഗ്രഥിതാം പുരാണമുനിനാ മധ്യേ മഹാഭാരതം |
അദ്വൈതാമൃതവർഷിണീം ഭഗവതീമഷ്ടാഭശാധ്യായിനീം
അംബ ത്യാമനുസന്ദധാമി ഭഗവദ്ഗീതേ ഭവേദ്ഭേഷിണീം || 1 ||

നമോഽസ്തു തേ വ്യാസ വിശാലബുദ്ധേ
ഹൃല്ലാരവിന്ദായതപത്രനേത്ര |
യേന ത്വയാ ഭാരതതൈലപൂർണ്ണഃ
പ്രജ്വാലിതോ ജ്ഞാനമയഃ പ്രദീപഃ || 2 ||

പ്രപന്നപാരിജാതായ തോത്രവേത്രൈകപാണയേ |
ജ്ഞാനമുദ്രായ കൃഷ്ണായ ഗീതാമൃതദുഹേ നമഃ || 3 ||

സർവ്വോപനിഷദോ ഗാവോ ദോശ്യാ ഗോപാലനന്ദനഃ |
പാർത്ഥോ വത്സഃ സുധീർഭോക്താ ദുശ്ശം ഗീതാമൃതം മഹത് || 4 ||

വസുദേവസുതം ദേവം കംസചാണൂരമർദ്ദനം |
ദേവകീപരമാനന്ദം കൃഷ്ണം വന്ദേ ജഗദ്ഗുരും || 5 ||

ഭീഷ്മദ്രോണതടാ ജയദ്രഥജലാ ഗാന്ധാരനീലോത്പലാ
ശല്യഗ്രാഹവതീ കൃപേണ വഹനീ കർണ്ണേണ വേലാകുലാ |
അശ്വത്ഥാമവികർണ്ണഘോരമകരാ ദുർയോധനാവർത്തിനീ
സോത്തീർണ്ണാ ഖലു പാണ്ഡവൈ രണനദീ കൈവർത്തകഃ
കേശവഃ || 6 ||

പാരാശര്യവചഃ സരോജമലം ഗീതാർത്ഥഗന്ധോത്കടം
നാനാഖ്യാനകകേസരം ഹരികഥാസംബോധനാബോധിതം |
ലോകേ സജ്ജനഷ്ടപദൈരഹരഹഃ പേപീയമാനം മുദാ
ഭൂയാദ്ഭാരതപങ്കജം കലിമലപ്രധംസി നഃ ശ്രേയസേ || 7 ||

മൂകം കരോതി വാചാലം പംഗും ലംഘയതേ ഗിരിം |
യത്കൃപാ തമഹം വന്ദേ പരമാനന്ദമാധവം || 8 ||

യം ബ്രഹ്മാ വരുണേന്ദ്രരുദ്രമരുതഃ സ്തുന്വന്തി ദിവ്യൈഃ സ്തവൈഃ
വേദൈഃ സാംഗപദക്രമോപനിഷദൈർഗ്ഗായന്തി യം സാമഗാഃ |
ധ്യാനാവസ്ഥിത തദ്ഗതേന മനസാ പശ്യന്തി യം യോഗിനോ
യസ്യാന്തം ന വിദ്യുഃ സുരാസുരഗണാ ദേവായ തസ്മൈ നമഃ || 9 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാ ധ്യാനം സംപൂർണം ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ അർജ്ജുനവിഷ്വാദയോഗഃ ॥

(പ്രഥമോഽധ്യായഃ)

ധൃതരാഷ്ട്ര ഉവാച

ധർമ്മക്ഷേത്രേ കുറുക്ഷേത്രേ സമവേതാ യുയുത്സവഃ |
മാമകാഃ പാണ്ഡവാശ്ചൈവ കിമകുർവ്വത സഞ്ജയ || 1.1 ||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഭൃഷ്ടാ തു പാണ്ഡവാനീകം വ്യൂഢം ദുർയോധനസ്തദാ |
ആചാർയമുപസംഗമ്യ രാജാ വചനമബ്രവീത് || 1.2 ||

പശ്യേതാം പാണ്ഡുപുത്രാണാമാചാർയ മഹതീം ചമും |
വ്യൂഢാം ഭൂപദപുത്രേണ തവ ശിഷ്യേണ ധീമതാ || 1.3 ||

അത്ര ശൂരാ മഹേഷാസാ ഭീമാർജ്ജുനസമാ യുധി |
യുയുധാനോ വിരാടശ്ച ഭൂപദശ്ച മഹാരഥഃ || 1.4 ||

ധൃഷ്ടകേതുശ്ചേകിതാനഃ കാശിരാജശ്ച വീർയവാൻ |
പുരുജിത്കുന്തിഭോജശ്ച ശൈബ്യശ്ച നരപുംഗവഃ || 1.5 ||

യുധാമന്യുശ്ച വിക്രാന്ത ഉത്തമൗജാശ്ച വീർയവാൻ |
സൗഭദ്രോ ഭൗപദേയാശ്ച സർവ്വ ഏവ മഹാരഥഃ || 1.6 ||

അസ്മാകം തു വിശിഷ്ടാ യേ താന്നിബോധ ഭിജോത്തമ |
നായകാ മമ സൈന്യസ്യ സഞ്ജ്ഞാർത്ഥം താൻബ്രവീമി തേ || 1.7 ||

ഭവാൻഭീഷ്മശ്ച കർണ്ണശ്ച കൃപശ്ച സമിതിഞ്ജയഃ |
അശ്വത്ഥാമാ വികർണ്ണശ്ച സൗമദന്തിസ്തഥൈവ ച || 1.8 ||

അന്യേ ച ബഹവഃ ശൂരാ മദർത്ഥേ തൃക്തജീവിതാഃ |
നാനാശസ്ത്രപ്രഹരണാഃ സർവ്വേ യുദ്ധവിശാരദാഃ || 1.9 ||

അപർയാപ്തം തദസ്മാകം ബലം ഭീഷ്മാഭിരക്ഷിതം |
പർയാപ്തം ത്വിദമേതേഷാം ബലം ഭീമാഭിരക്ഷിതം || 1.10 ||

അയനേഷു ച സർവ്വേഷു യഥാഭാഗമവസ്ഥിതാഃ |
ഭീഷ്മമേവാഭിരക്ഷന്തു ഭവന്തഃ സർവ്വ ഏവ ഹി || 1.11 ||

തസ്യ സഞ്ജനയൻഹർഷം കുരുവൃദ്ധഃ പിതാമഹഃ |
സിംഹനാഭം വിനദ്യോച്ചൈഃ ശംഖം ദധ്മൗ പ്രതാപവാൻ || 1.12 ||

തതഃ ശംഖാശ്ച ഭേദീയശ്ച പണവാനകഗോമുഖാഃ |
സഹസൈവാഭ്യഹന്യന്ത സ ശബ്ദസ്തുമുലോഭവത് || 1.13 ||

തതഃ ശ്വേതൈർഹയൈർയുക്തേ മഹതി സ്യന്ദനേ സ്ഥിതൗ |
മാധവഃ പാണ്ഡവശ്ചൈവ ദിവ്യൗ ശംഖൗ പ്രഭൃച്ഛതഃ || 1.14 ||

പാഞ്ചജന്യം ഹൃഷീകേശോ ഭേവദന്തം ധനഞ്ജയഃ |
പൗണ്ഡ്രം ദധ്മൗ മഹാശംഖം ഭീമകർമ്മാ വ്യകോദരഃ || 1.15 ||

അനന്തവിജയം രാജാ കുന്തീപുത്രോ യുധിഷ്ഠിരഃ |
നകുലഃ സഹഭേവശ്ച സുഘോഷമണിപുഷ്പകൗ || 1.16 ||

കാശ്യശ്ച പരമേഷ്യാസഃ ശിവണ്ഡീ ച മഹാരഥഃ |
ധൃഷ്ടദ്യുമ്നോ വിരാടശ്ച സാത്യകിശ്ചാപരാജിതഃ || 1.17 ||

ദ്രുപദോ ദ്രൗപദേയാശ്ച സർവ്വശഃ പൃഥിവീപതേ |
സൗഭദ്രശ്ച മഹാബാഹുഃ ശംഖാനധ്മുഃ പൃഥക്പൃഥക് || 1.18 ||

സ ഘോഷോ ധാർത്തരാഷ്ട്രാണാം ഹൃദയാനി വ്യഭാരയത് |
നഭശ്ച പൃഥിവീം ചൈവ തുമുലോഭ്യനുനാദയൻ || 1.19 ||

അഥ വ്യവസ്ഥിതാന്യുഷ്ട്വാ ധാർത്തരാഷ്ട്രാൻ കപിധ്വജഃ |
പ്രവൃത്തേ ശസ്ത്രസംപാതേ ധനുരുദ്യമ്യ പാണ്ഡവഃ || 1.20 ||

ഹൃഷീകേശം തദാ വാക്യമിദമാഹ മഹീപതേ |

അർജ്ജുന ഉവാച

സേനയോരുഭയോർമ്മധ്യേ റഥം സ്മാപയ മേഘ്യുത || 1.21 ||

യാവദേതാനിരിക്ഷേഘം യോദ്ധുകാമാനവസ്ഥിതാൻ |
കൈർമ്മയാ സഹ യോദ്ധവ്യമസ്മിന്നണസമുദ്യമേ || 1.22 ||

യോത്സ്യമാനാനവേക്ഷേഘം യ ഏതേഘത്ര സമാഗതാഃ |
ധാർത്തരാഷ്ട്രസ്യ ദുർബ്ബുദ്ധേർയുദ്ധേ പ്രിയചികീർഷവഃ || 1.23 ||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഏവമുക്തോ ഹൃഷീകേശോ ഗുഡാകേശേന ഭാരത |
സേനയോരുഭയോർമ്മധ്യേ സ്മാപയിത്വാ റഥോത്തമം || 1.24 ||

ഭീഷ്മദ്രോണപ്രമുഖതഃ സർവ്വേഷാം ച മഹീക്ഷിതാം |
ഉവാച പാർത്ഥ പശ്യൈതാൻസമവേതാൻകുരുനിതി || 1.25 ||

തത്രാപശ്യത്സ്ഥിതാൻപാർത്ഥഃ പിതൃനഥ പിതാമഹാൻ |
ആചാർയാന്മാതുലാൻദ്രാതൃൻപുത്രാൻപൗത്രാൻസഖീംസ്തഥാ || 1.26 ||

ശ്വശുരാൻസുഹൃദശ്ചൈവ സേനയോരുഭയോരപി |
താൻസമീക്ഷ്യ സ കൗന്തേയഃ സർവ്വാൻബന്ധുനവസ്ഥിതാൻ || 1.27 ||

കൃപയാ പരയാവിഷ്ടോ വിഷീദന്നിദമബ്രവീത് |

അർജ്ജുന ഉവാച

ദ്യഷ്ട്വേമം സ്വജനം കൃഷ്ണ യുധുത്സും സമുപസ്ഥിതം || 1.28 ||

സീദന്തി മമ ഗാത്രാണി മുഖം ച പരിശുഷ്യതി |
വേപഥുശ്ച ശരീരേ മേ രോമഹർഷശ്ച ജായതേ || 1.29 ||

ഗാണധീവം സ്ത്രംസതേ ഹസ്താത്പക്ചൈവ പരിദഹ്യതേ |
ന ച ശക്നോമ്യവസ്ഥാതും ഭ്രമതീവ ച മേ മനഃ || 1.30 ||

നിമിത്താനി ച പശ്യാമി വിപരീതാനി കേശവ |
ന ച ശ്രേയോഽനുപശ്യാമി ഹത്യാ സ്വജനമാഹവേ || 1.31 ||

ന കാംക്ഷേ വിജയം കൃഷ്ണ ന ച രാജ്യം സുഖാനി ച |
കിം നോ രാജ്യേന ഗോവിന്ദ കിം ഭോഗൈർജ്ജീവിതേന വാ || 1.32 ||

യേഷാമർത്ഥേ കാംക്ഷിതം നോ രാജ്യം ഭോഗാഃ സുഖാനി ച |
ത ഇമേഽവസ്ഥിതാ യുദ്ധേ പ്രാണാംസ്ത്യക്ത്വാ ധനാനി ച || 1.33 ||

ആചാർയാഃ പിതരഃ പുത്രാസ്തഥൈവ ച പിതാമഹാഃ |
മാതൃലാഃ ശ്വശൂരാഃ പൗത്രാഃ ശ്യാലാഃ സംബന്ധിനസ്തഥാ || 1.34 ||

ഏതാന ഹന്തുമിച്ഛാമി ഘ്നതോഽപി മധുസൂദന |
അപി ത്രൈലോക്യരാജ്യസ്യ ഹേതോഃ കിം നു മഹീകൃതേ || 1.35 ||

നിഹത്യ ധാർത്തരാഷ്ട്രാനഃ കാ പ്രീതിഃ സ്യാജ്ജനാർദ്രന |
പാപമേവാശ്രയേദസ്മാൻ ഹത്വൈതാനാതതായിനഃ || 1.36 ||

തസ്മാന്നാർഹാ വയം ഹന്തും ധാർത്തരാഷ്ട്രാൻസ്വബാന്ധവാൻ |
സ്വജനം ഹി കഥം ഹത്യാ സുഖിനഃ സ്യാമ മാധവ || 1.37 ||

യദ്യപ്യേതേ ന പശ്യന്തി ലോഭോപഹതചേതസഃ |
കുലക്ഷയകൃതം ദോഷം മിത്രദ്രോഹേ ച പാതകം || 1.38 ||

കഥം ന ജ്ഞയമസ്മാഭിഃ പാപാദസ്മാന്നിവർത്തിതും |
കുലക്ഷയകൃതം ദോഷം പ്രപശ്യദ്ഭിർജ്ജനാർദ്രന || 1.39 ||

കുലക്ഷയേ പ്രണശ്യന്തി കുലധർമ്മാഃ സനാതനാഃ |
ധർമ്മേ നഷ്ടേ കുലം കൃത്സ്നമധർമ്മോഽഭിവത്യുത || 1.40 ||

അധർമ്മാഭിവദാത് കൃഷ്ണ പ്രദുഷ്യന്തി കുലസ്ത്രിയഃ |
സ്ത്രിഷു ദുഷ്ടാസു വാർഷ്ണേയ ജായതേ വർണ്ണസംകരഃ || 1.41 ||

സംകരോ നരകായൈവ കുലഘ്നാനാം കുലസ്യ ച |
പതന്തി പിതരോ ഹ്യേഷാം ലുപ്തപിണ്ഡോദകക്രിയാഃ || 1.42 ||

ദോഷൈരേതൈഃ കുലഘ്നാനാനാം വർണ്ണസംകരകാരകൈഃ |
ഉത്സാദ്യന്തേ ജാതിധർമ്മാഃ കുലധർമ്മാശ്ച ശാശ്വതാഃ || 1.43 ||

ഉത്സന്നകുലധർമ്മാണാം മനുഷ്യാണാം ജനാർദ്ദന |
നരകേ നിയതം വാസോ ഭവതീത്യനുശൂശ്രൂമ || 1.44 ||

അഹോ ബത മഹത്പാപം കർത്തും വ്യവസിതാ വയം |
യദ്രാജ്യസുഖലോഭേന ഹന്തും സ്വജനമുദ്യതാഃ || 1.45 ||

യദി മാമപ്രതീകാരമശസ്ത്രം ശസ്ത്രപാണയഃ |
ധാർത്തരാഷ്ട്രാ രണേ ഹന്യുസ്തന്മേ ക്ഷേമതരം ഭവേത് || 1.46 ||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഏവമുക്ത്വാർജ്ജുനഃ സംഖ്യേ രഥോപസ്ഥ ഉപാവിശത് |
വിസൃജ്യ സശരം ചാപം ശോകസംവിഗ്നമാനസഃ || 1.47 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജ്ജുനസംവാദേ അർജ്ജുനവിഷാദയോഗഃ നാമ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ സാംഖ്യയോഗഃ ॥ (ഖിതീയോഽധ്യായഃ)

സഞ്ജയ ഉവാച

തം തഥാ കൃപയാവിഷ്ടമശ്രുപൂർണ്ണാകുലേക്ഷണം |
വിഷീഭന്തമിദം വാക്യമുവാച മധുസൂദനഃ || 2.1 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കുതസ്ത്വാ കശ്മലമിദം വിഷമേ സമുപസ്ഥിതം |
അനാർയജുഷ്ടമന്വർഗ്ഗ്യമകീർത്തികരമർജ്ജുന || 2.2 ||

ക്ലൈബ്യം മാ സ്മ ഗമഃ പാർത്ഥ നൈതത്ത്വയുപപദ്യതേ |
ക്ഷുദ്രം ഹൃദയദൗർബ്ബല്യം തൃക്ഷേപാത്തിഷ്ഠ പരന്തപ || 2.3 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

കഥം ഭീഷ്മമഹം സാംഖ്യേ ഭ്രോണം ച മധുസൂദന |
ഇഷ്ടുഭിഃ പ്രതിയോത്ത്യാമി പുജാർഹാവരിസൂദന || 2.4 ||

ഗുരുനഹത്യാ ഹി മഹാനുഭാവാനു
ശ്രേയോ ഭോക്തും ഭൈക്ഷ്യമപീഹ ലോകേ |
ഹത്യാർത്ഥകാമാംസ്തു ഗുരുനിഹൈവ
ഭുഞ്ജീയ ഭോഗാൻ രുധിരപ്രദിശ്ചാൻ || 2.5 ||

ന ചൈതദിദമഃ കതരനോ ഗരീയോ
യഥാ ജയേമ യദി വാ നോ ജയേയുഃ |
യാനേവ ഹത്യാ ന ജിജീവിഷാമഃ
തേഽവസ്ഥിതാഃ പ്രമുഖേ ധാർത്തരാഷ്ട്രാഃ || 2.6 ||

കാർപ്പണ്യഭോഷോപഹതസ്വഭാവഃ
 പൃച്ഛാമി ത്വാം ധർമ്മസംമൂഢചേതഃ |
 യച്ഛ്രേയഃ സ്യാന്നിശ്ചിതം ബ്രൂഹി തന്മേ
 ശിഷ്യസ്തേഹം ശാധി മാം ത്വാം പ്രപന്നം || 2.7 ||

ന ഹി പ്രപശ്യാമി മമാപനുഭ്യാദ്
 യച്ഛോകമുച്ഛോഷണമിന്ദ്രിയാണാം |
 അവാപ്യ ഭൂമാവസപതമൃദ്ധം
 രാജ്യം സുരാണാമപി ചാധിപത്യം || 2.8 ||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഏവമുക്ത്വാ ഹൃഷീകേശം ഗുഡാകേശഃ പരന്തപഃ |
 ന യോത്സ്യ ഇതി ഗോവിന്ദമുക്ത്വാ തുഷ്ണീം ബഭൂവ ഹ || 2.9 ||

തമുവാച ഹൃഷീകേശഃ പ്രഹസന്നിവ ഭാരത |
 സേനയോരുഭയോർമ്മധ്യേ വിഷീഭന്തമിദം വചഃ || 2.10 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അശോച്യാനമ്പശോചസ്ത്വം പ്രജ്ഞാവാദാംശ്ച ഭാഷസേ |
 ഗതാസുനഗതാസുംശ്ച നാനുശോചന്തി പണ്ഡിതാഃ || 2.11 ||

നത്വേവാഹം ജാതു നാസം ന ത്വം നേമേ ജനാധിപഃ |
 ന ചൈവ ന ഭവിഷ്യാമഃ സർവ്വേ വയമതഃ പരം || 2.12 ||

ദേഹിനോഽസ്മിന്യഥാ ദേഹേ കൗമാരം യൗവനം ജരാ |
 തഥാ ദേഹാന്തരപ്രാപ്തിർദ്ധീരസ്തത്ര ന മുഹ്യതി || 2.13 ||

മാത്രാസ്പർശാസ്തു കൗന്തേയ ശീതോഷ്ണസുഖദുഃഖദഃ |
 ആഗമാപായിനോഽനിത്യാസ്താംസ്തിതിക്ഷന്ധ ഭാരത || 2.14 ||

യം ഹി ന വ്യഥയന്ത്യേതേ പുരുഷം പുരുഷർഷഭ |
 സമദുഃഖസുഖം ധീരം സോഽമൃതത്വായ കൽപതേ || 2.15 ||

നാസതോ വിദ്യതേ ഭാവോ നാഭാവോ വിദ്യതേ സതഃ |
ഉഭയോരപി ദൃഷ്ടോഽന്തസ്ത്വനയോസ്തത്ത്വദർശിഭിഃ || 2.16 ||

അവിനാശി തു തഭിഭി യേന സർവ്വമിദം തതം |
വിനാശമവ്യയസ്യാസ്യ ന കശ്ചിത്കർത്തുമർഹതി || 2.17 ||

അന്തവന്ത ഇമേ ദേഹാ നിത്യസ്യോക്താഃ ശരീരിണഃ |
അനാശിനോഽപ്രമേയസ്യ തസ്മാദ്ഭൂധൃന്വ ഭാരത || 2.18 ||

യ ഏനം വേന്തി ഹന്താരം യശ്ചൈനം മന്യതേ ഹതം
ഉഭൗ തൗ ന വിജാനീതോ നായം ഹന്തി ന ഹന്യതേ || 2.19 ||

ന ജായതേ മ്രിയതേ വാ കദാചിൻ
നായം ഭൂത്വാ ഭവിതാ വാ ന ഭൂയഃ |
അജോ നിത്യഃ ശാശ്വതോഽയം പുരാണോ
ന ഹന്യതേ ഹന്യമാനേ ശരീരേ || 2.20 ||

വേദാവിനാശിനം നിത്യം യ ഏനമജമവ്യയം |
കഥം സ പുരുഷഃ പാർത്ഥ കം ഘാതയതി ഹന്തി കം || 2.21 ||

വാസാംസി ജീർണ്ണാനി യഥാ വിഹായ
നവാനി ഗൃഹ്ണാതി നരോഽപരാണി |
തഥാ ശരീരാണി വിഹായ ജീർണ്ണാനി
അന്യാനി സംയാതി നവാനി ഭേഹീ || 2.22 ||

നൈനം ചിന്ദന്തി ശസ്ത്രാണി നൈനം ദഹതി പാവകഃ |
ന ചൈനം ക്ലേദയന്ത്യാപോ ന ശോഷയതി മാരുതഃ || 2.23 ||

അച്ഛേദോഽയമദാഹ്യോഽയമക്ലേദോഽശോഷ്യ ഏവ ച |
നിത്യഃ സർവ്വഗതഃ സ്ഥാണുരചലോഽയം സനാതനഃ || 2.24 ||

അവ്യക്തോഽയമചിന്ത്യോഽയമവികാർയോഽയമുച്യതേ |
തസ്മാദേവം വിദിത്വൈനം നാനുശോചിതുമർഹസി || 2.25 ||

അഥ ചൈനം നിത്യജാതം നിത്യം വാ മന്യസേ മൃതം |
 തഥാപി ത്വം മഹാബാഹോ നൈവം ശോചിതുമർഹസി || 2.26 ||

ജാതസ്യ ഹി ധ്രുവോ മൃത്യുർധ്രുവം ജന്മ മൃതസ്യ ച |
 തസ്മാദപരിഹാർയേർഥേ ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി || 2.27 ||

അവ്യക്താഭീനി ഭൂതാനി വ്യക്തമധ്യാനി ഭാരത |
 അവ്യക്തനിധനാനേവ തത്ര കാ പരിഭേവനാ || 2.28 ||

ആശ്ചര്യവത്പശ്യതി കശ്ചിദേനം
 ആശ്ചര്യവദ്വദന്തി തഥൈവ ചാന്യഃ |
 ആശ്ചര്യവചൈനമന്യഃ ശൃണോതി
 ശ്രുത്വാഽപ്യേനം വേദ ന ചൈവ കശ്ചിത് || 2.29 ||

ദേഹീ നിത്യമവധ്യോഽയം ദേഹേ സർവ്വസ്യ ഭാരത |
 തസ്മാത്സർവ്വാണി ഭൂതാനി ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി || 2.30 ||

സ്വധർമ്മമപി ചാവേക്ഷ്യ ന വികമ്പിതുമർഹസി |
 ധർമ്മ്യാഭി യുദ്ധാച്ഛ്രേയോഽന്യത്ക്ഷത്രിയസ്യ ന വിദ്യതേ || 2.31 ||

യദ്യച്ഛരയാ ചോപപന്നം സ്വർഗ്ഗഭാരമപാവൃതം |
 സുഖിനഃ ക്ഷത്രിയാഃ പാർത്ഥ ലഭന്തേ യുദ്ധമീദ്യശം || 2.32 ||

അഥ ചേത്ത്വമിമം ധർമ്മ്യം സംഗ്രാമം ന കരിഷ്യസി |
 തതഃ സ്വധർമ്മം കീർത്തിം ച ഹിത്വാ പാപമവാപ്സ്യസി || 2.33 ||

അകീർത്തിം ചാപി ഭൂതാനി കഥയിഷ്യന്തി തേഽവ്യയാം |
 സംഭാവിതസ്യ ചാകീർത്തിർമരണാദതിരിച്യതേ || 2.34 ||

ഭയാദ്രണാദുപരതം മംസ്യന്തേ ത്വാം മഹാരഥാഃ |
 യേഷാം ച ത്വം ബഹുമതോ ഭൂത്വാ യാസ്യസി ലാഘവം || 2.35 ||

അവാച്യവാദാംശ്ച ബഹുബഭിഷ്യന്തി തവാഹിതാഃ |
 നിന്ദന്തസ്തവ സാമർത്ഥ്യം തതോ ദുഃഖതരം നു കിം || 2.36 ||

ഹതോ വാ പ്രാപ്സ്യസി സ്വർഗ്ഗം ജിത്വാ വാ ഭോക്ഷ്യസേ മഹീം |
തസ്മാദുത്തിഷ്ഠ കൗന്തേയ യുദ്ധായ കൃതനിശ്ചയഃ || 2.37 ||

സുഖദുഃഖേ സമേ കൃത്വാ ലാഭാലാഭൗ ജയാജയൗ |
തതോ യുദ്ധായ യുജ്യസ്വ നൈവം പാപമവാപ്സ്യസി || 2.38 ||

ഏഷാ തേഭിഹിതാ സാംഖ്യേ ബുദ്ധിർയോഗേ ത്വിമാം ശൃണു |
ബുദ്ധ്യാ യുക്തോ യയാ പാർത്ഥ കർമ്മബന്ധം പ്രഹാസ്യസി || 2.39 ||

നേഹാഭിക്രമനാശോഽസ്തി പ്രത്യവായോ ന വിദ്യതേ |
സ്വൽപമപ്യസ്യ ധർമ്മസ്യ ത്രായതേ മഹതോ ഭയാത് || 2.40 ||

വ്യവസായാത്മികാ ബുദ്ധിരേകേഹ കുരുനന്ദന |
ബഹുശാഖാ ഹ്യനന്താശ്ച ബുദ്ധയോഽവ്യവസായിനാം || 2.41 ||

യാമിമാം പുഷ്പിതാം വാചം പ്രവദന്ത്യവിപശ്ചിതഃ |
വേദവാദരതാഃ പാർത്ഥ നാനൃദസ്തീതി വാദിനഃ || 2.42 ||

കാമാത്മാനഃ സ്വർഗ്ഗപരാ ജന്മകർമ്മഫലപ്രദാം |
ക്രിയാവിശേഷബഹുലാം ഭോഗൈശ്ചർയഗതിം പ്രതി || 2.43 ||

ഭോഗൈശ്ചർയപ്രസക്താനാം തയാപഹൃതചേതസാം |
വ്യവസായാത്മികാ ബുദ്ധിഃ സമാധൗ ന വിധീയതേ || 2.44 ||

ത്രൈഗുണ്യവിഷയാ വേദാ നിസ്ത്രൈഗുണ്യോ ഭവാർജ്ജുന |
നിർഭന്ദോ നിത്യസത്ത്വസ്ഥോ നിർയോഗക്ഷേമ ആത്മവാൻ || 2.45 ||

യാവാനർത്ഥ ഉദപാനേ സർവ്വതഃ സംപ്ലുതോദകേ |
താവാനർത്ഥേഽപ്യു വേദേഷു ബ്രാഹ്മണസ്യ വിജാനതഃ || 2.46 ||

കർമ്മണ്യുവാധികാരസ്തേ മാ ഫലേഷു കദാചന |
മാ കർമ്മഫലഹേതുർഭൂർമ്മാ തേ സംഗോഽസ്ത്വകർമ്മണി || 2.47 ||

യോഗസ്ഥഃ കുരു കർമ്മാണി സംഗം തൃക്ത്വാ ധനഞ്ജയ |
സിദ്ധ്യസിദ്ധ്യോഃ സമോ ഭൂത്വാ സമത്വം യോഗ ഉച്യതേ || 2.48 ||

ദുരേണ ഹൃവരം കർമ്മ ബുദ്ധിയോഗാഭനഞ്ജയ |
ബുദ്ധൗ ശരണമസ്ഥിച്ഛര കൃപണാഃ ഫലഹേതവഃ || 2.49 ||

ബുദ്ധിയുക്തോ ജഹാതീഹ ഉഭേ സുകൃതദുഷ്കൃതേ |
തസ്മാദ്യോഗായ യുജ്യസ്വ യോഗഃ കർമ്മസു കൗശലം || 2.50 ||

കർമ്മജം ബുദ്ധിയുക്തോ ഹി ഫലം തൃക്ത്വാ മനീഷിണഃ |
ജന്മബന്ധവിനിർമ്മുക്താഃ പദം ഗച്ഛന്ത്യനാമയം || 2.51 ||

യദാ തേ മോഹകലിലം ബുദ്ധിർവൃത്തിതരിഷ്യതി |
തദാ ഗന്താസി നിർവ്വേദം ശ്രോതവ്യസ്യ ശ്രുതസ്യ ച || 2.52 ||

ശ്രുതിവിപ്രതിപന്നാ തേ യദാ സ്ഥാസ്യതി നിശ്ചലാ |
സമാധാവചലാ ബുദ്ധിസ്തദാ യോഗമവാപ്സ്യസി || 2.53 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

സ്ഥിതപ്രജ്ഞസ്യ കാ ഭാഷാ സമാധിസ്ഥസ്യ കേശവ |
സ്ഥിതധീഃ കിം പ്രഭാഷേത കിമാസീത വ്രജേത കിം || 2.54 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പ്രജഹാതി യദാ കാമാൻസർവ്വ്യാൻപാർത്ഥ മനോഗതാൻ |
ആത്മന്യേവാത്മനാ തുഷ്ടഃ സ്ഥിതപ്രജ്ഞസ്തദോച്യതേ || 2.55 ||

ദുഃഖേഷ്വനുഭിഗ്നമനാഃ സുഖേഷു വിഗതസ്പൃഹഃ |
വീതരാഗഭയക്രോധഃ സ്ഥിതധീർമ്മുനിരുച്യതേ || 2.56 ||

യഃ സർവ്വത്രാനഭിസ്നേഹസ്തത്തത്പ്രാപ്യ ശുഭാശുഭം |
നാഭിനന്ദതി ന ഭേഷ്ടി തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || 2.57 ||

യദാ സംഹരതേ ചായം കൂർമ്മോഽഗാനീവ സർവ്വശഃ |
ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർത്ഥേഽഭ്യസ്തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || 2.58 ||

വിഷയാ വിനിവർത്തന്തേ നിരാഹാരസ്യ ദേഹിനഃ |
രസവർജ്ജം രസോഽപ്യസ്യ പരം ദൃഷ്ട്വാ നിവർത്തതേ || 2.59 ||

യതതോ ഹൃപി കൗന്തേയ പുരുഷസ്യ വിപശ്ചിതഃ |
ഇന്ദ്രിയാണി പ്രമാഥീനി ഹരന്തി പ്രസഭം മനഃ || 2.60 ||

താനി സർവ്വാണി സംയമ്യ യുക്ത ആസീത മത്പരഃ |
വശേ ഹി യസ്യേന്ദ്രിയാണി തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || 2.61 ||

ധ്യായതോ വിഷയാൻപുംസഃ സംഗസ്തേഷുപജായതേ |
സംഗാത്സഞ്ജായതേ കാമഃ കാമാത്ക്രോധോഽഭിജായതേ || 2.62 ||

ക്രോധാദ്ഭവതി സംമോഹഃ സംമോഹാത്സ്മൃതിവിഭ്രമഃ |
സ്മൃതിഭ്രംശാദ് ബുദ്ധിനാശോ ബുദ്ധിനാശാത്പ്രണശ്യതി || 2.63 ||

രാഗഭേഷവിമുക്തൈസ്തു വിഷയാനിന്ദ്രിയൈശ്ചരൻ |
ആത്മവശ്യേർവ്വിധേയാത്മാ പ്രസാദമധിഗച്ഛരതി || 2.64 ||

പ്രസാദേ സർവ്വഭുഃഖാനാം ഹാനിരസ്യോപജായതേ |
പ്രസന്നചേതസോ ഹ്യാശു ബുദ്ധിഃ പര്യവതിഷ്ഠന്തേ || 2.65 ||

നാസ്തി ബുദ്ധിരയുക്തസ്യ ന ചായുക്തസ്യ ഭാവനാ |
ന ചാഭാവയതഃ ശാന്തിരശാന്തസ്യ കൃതഃ സുഖം || 2.66 ||

ഇന്ദ്രിയാണാം ഹി ചരതാം യന്മനോഽനുവിധീയതേ |
തദസ്യ ഹരന്തി പ്രജ്ഞാം വായുർന്നാവമിവാംഭസി || 2.67 ||

തസ്മാദ്യസ്യ മഹാബാഹോ നിഗൃഹീതാനി സർവ്വശഃ |
ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർത്ഥേഭ്യസ്തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || 2.68 ||

യാ നിശാ സർവ്വഭൂതാനാം തസ്യാം ജാഗർത്തി സംയമീ |
യസ്യാം ജാഗ്രതി ഭൂതാനി സാ നിശാ പശ്യതോ മൂനേഃ || 2.69 ||

ആപൂർയമാണമചലപ്രതിഷ്ഠം
സമുദ്രമാപഃ പ്രവിശന്തി യദ്രത് |
തദ്രത്കാമാ യം പ്രവിശന്തി സർവ്വേ
സ ശാന്തിമാപ്നോതി ന കാമകാമീ || 2.70 ||

വിഹായ കാമാന്യഃ സർവ്വാനുപമാംശ്ചരതി നിഃസ്പൃഹഃ |
നിർമ്മമോ നിരഹംകാരഃ സ ശാന്തിമധിഗച്ഛരതി || 2.71 ||

ഏഷാ ബ്രഹ്മീ സ്ഥിതിഃ പാർത്ഥ നൈനാം പ്രാപ്യ വിമുഹ്യതി |
സ്ഥിത്യാസ്യമന്തകാലേപി ബ്രഹ്മനിർവ്വാണമുച്ഛരതി || 2.72 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ സാംഖ്യയോഗഃ നാമ ഭിതീയോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ കർമ്മയോഗഃ ॥ (ത്യതീയോഽധ്യായഃ)

അർജ്ജുന ഉവാച

ജ്യായസീ ചേത്കർമ്മണസ്തേ മതാ ബുദ്ധിർജ്ജനാർദ്രന |
തത്കിം കർമ്മണി ഘോരേ മാം നിയോജയസി കേശവ || 3.1 ||

വ്യാമിശ്രേണേവ വാക്യേന ബുദ്ധിം മോഹയസീവ മേ |
തദേകം വദ നിശ്ചിത്യ യേന ശ്രേയോഽഹമാപ്നുയാം || 3.2 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ലോകേഘ്നമിൻ ദ്വിവിധാ നിഷ്ഠാ പുരാ പ്രോക്താ മയാനഘ |
ജ്ഞാനയോഗേന സാംഖ്യാനാം കർമ്മയോഗേന യോഗിനാം || 3.3 ||

ന കർമ്മണാമനാരംഭാന്നൈഷ്കർമ്മ്യം പുരുഷോഽഗ്നുതേ |
ന ച സന്യസനാദേവ സിദ്ധിം സമധിഗച്ഛതി || 3.4 ||

ന ഹി കശ്ചിത്ക്ഷണമപി ജാതു തിഷ്ഠത്യകർമ്മകൃത് |
കാർയതേ ഹ്യവശഃ കർമ്മ സർവ്വഃ പ്രകൃതിജൈർഗ്ഗുണൈഃ || 3.5 ||

കർമ്മേന്ദ്രിയാണി സംയമ്യ യ ആസ്തേ മനസാ സ്മരൻ |
ഇന്ദ്രിയാർത്ഥാമ്പിമുഢാത്മാ മിഥ്യാചാരഃ സ ഉച്യതേ || 3.6 ||

യസ്ത്വിന്ദ്രിയാണി മനസാ നിയമ്യാരഭതേഘ്നജ്ഞന |
കർമ്മേന്ദ്രിയൈഃ കർമ്മയോഗമസക്തഃ സ വിശിഷ്യതേ || 3.7 ||

നിയതം കുരു കർമ്മ ത്വം കർമ്മ ജ്യായോ ഹ്യകർമ്മണഃ |
ശരീരയാത്രാപി ച തേ ന പ്രസിദ്ധ്യേദകർമ്മണഃ || 3.8 ||

യജ്ഞാർത്ഥാത്കർമ്മണോഽന്യത്ര ലോകോഽയം കർമ്മബന്ധനഃ |
തദർത്ഥം കർമ്മ കൗന്തേയ മുക്തസംഗഃ സമാചര || 3.9 ||

സഹയജ്ഞാഃ പ്രജാഃ സൃഷ്ട്വാ പുരോവാച പ്രജാപതിഃ |
അനേന പ്രസവിഷ്യധമേഷ വോഽസ്ത്വിഷ്ടകാമധുക് || 3.10 ||

ദേവാൻഭാവയതാനേന തേ ദേവാ ഭാവയന്തു വഃ |
പരസ്പരം ഭാവയന്തഃ ശ്രേയഃ പരമവാപ്സ്യഥ || 3.11 ||

ഇഷ്ടാൻഭോഗാൻഹി വോ ദേവാ ദാസ്യന്തേ യജ്ഞഭാവിതാഃ |
തൈർദൃത്താനപ്രദായൈഭ്യോ യോ ഭുംകേത സ്തേന ഏവ സഃ || 3.12 ||

യജ്ഞശിഷ്ടാശിനഃ സന്തോ മുച്യന്തേ സർവ്വകിൽബിഷൈഃ |
ഭുഞ്ജതേ തേ ത്വഘം പാപാ യേ പചന്ത്യാത്മകാരണാത് || 3.13 ||

അന്നാദ്ഭവന്തി ഭൂതാനി പർജ്ജന്യാദന്നസംഭവഃ |
യജ്ഞാദ്ഭവതി പർജ്ജന്യോ യജ്ഞഃ കർമ്മസമുദ്ഭവഃ || 3.14 ||

കർമ്മ ബ്രഹ്മോദ്ഭവം വിഭി ബ്രഹ്മാക്ഷരസമുദ്ഭവം |
തസ്മാത്സർവ്വഗതം ബ്രഹ്മ നിത്യം യജ്ഞേ പ്രതിഷ്ഠിതം || 3.15 ||

ഏവം പ്രവർത്തിതം ചക്രം നാനുവർത്തയതീഹ യഃ |
അഘായുരിന്ദ്രിയാരാമോ മോഘം പാർത്ഥ സ ജീവതി || 3.16 ||

യസ്ത്വാത്മരതിരേവ സ്യാദാത്മത്യപ്തശ്ച മാനവഃ |
ആത്മന്യേവ ച സന്തുഷ്ടസ്തസ്യ കാർയം ന വിദ്യതേ || 3.17 ||

നൈവ തസ്യ കൃതേനാർത്ഥോ നാകൃതേനേഹ കശ്ചന |
ന ചാസ്യ സർവ്വഭൂതേഷു കശ്ചിദർത്ഥവ്യപാശ്രയഃ || 3.18 ||

തസ്മാദസക്തഃ സതതം കാർയം കർമ്മ സമാചര |
അസക്തോ ഹ്യാചരൻകർമ്മ പരമാപ്നോതി പുരുഷഃ || 3.19 ||

കർമ്മണൈവ ഹി സംസിദ്ധിമാസ്ഥിതാ ജനകാദയഃ |
ലോകസംഗ്രഹമേവാപി സംപശ്യൻകർത്തുമർഹസി || 3.20 ||

യദ്യദാചരതി ശ്രേഷ്ഠസ്തത്തദേവേതരോ ജനഃ |
സ യത്പ്രമാണം കൂരുതേ ലോകസ്തദനുവർത്തതേ || 3.21 ||

ന മേ പാർത്ഥാസ്തി കർത്തവ്യം ത്രിഷു ലോകേഷു കിഞ്ചന |
നാനവാപ്തമവാപ്തവ്യം വർത്ത ഏവ ച കർമ്മണി || 3.22 ||

യദി ഹൃഹം ന വർത്തേയം ജാതു കർമ്മണ്യതന്ദ്രിതഃ |
മമ വർത്താനുവർത്തന്തേ മനുഷ്യാഃ പാർത്ഥ സർവ്വശഃ || 3.23 ||

ഉത്സീദേയുരിമേ ലോകാ ന കുർയാം കർമ്മ ചേദഹം |
സംകരസ്യ ച കർത്താ സ്യാമുപഹന്യാമിമാഃ പ്രജാഃ || 3.24 ||

സക്താഃ കർമ്മണ്യവിദ്വാംസോ യഥാ കുർവ്വന്തി ഭാരത |
കുർയാദ്വിദ്വാംസ്തഥാഽസക്തശ്ചികീർഷുർല്ലോകസംഗ്രഹം || 3.25 ||

ന ബുദ്ധിഭേദം ജനയേദജ്ഞാനാം കർമ്മസംഗിനാം |
ജോഷയേത്സർവ്വകർമ്മാണി വിദ്വാനുകൃതഃ സമാചരൻ || 3.26 ||

പ്രകൃതേഃ ക്രിയമാണാനി ഗുണൈഃ കർമ്മാണി സർവ്വശഃ |
അഹംകാരവിമുദ്ധാത്മാ കർത്താഹമിതി മന്യതേ || 3.27 ||

തത്ത്വവിത്തു മഹാബാഹോ ഗുണകർമ്മവിഭാഗയോഃ |
ഗുണാ ഗുണേഷു വർത്തന്ത ഇതി മത്വാ ന സജ്ജതേ || 3.28 ||

പ്രകൃതേർഗ്ഗുണസംമുഖാഃ സജ്ജന്തേ ഗുണകർമ്മസു |
താനക്യത്സ്നവിദോ മന്ദാൻകൃത്സ്നവിന വിചാലയേത് || 3.29 ||

മയി സർവ്വാണി കർമ്മാണി സന്ന്യസ്യായ്യാത്മചേതസാ |
നിരാശീർന്നിർമമോ ഭൂത്വാ യുധ്യന്വ വിഗതജ്വരഃ || 3.30 ||

യേ മേ മതമിദം നിത്യമനുതിഷ്ഠന്തി മാനവാഃ |
ശ്രദ്ധാവന്തോഽനസ്യുയന്തോ മുച്യന്തേ തേഽപി കർമ്മഭിഃ || 3.31 ||

യേ ത്വേതദഭ്യസ്യുയന്തോ നാനുതിഷ്ഠന്തി മേ മതം |
സർവ്വജ്ഞാനവിമുഖാംസ്താനിദ്ധി നഷ്ടാനചേതസഃ || 3.32 ||

സദ്യശം ചേഷ്ടതേ സ്വസ്യാഃ പ്രകൃതേർജ്ഞാനവാനപി |
പ്രകൃതിം യാന്തി ഭൂതാനി നിഗ്രഹഃ കിം കരിഷ്യതി || 3.33 ||

ഇന്ദ്രിയസ്യേന്ദ്രിയസ്യാർത്ഥേ രാഗഭേഷൗ വ്യവസ്ഥിതൗ |
തയോർന്ന വശമാഗച്ഛേരത്തൗ ഹൃസ്യ പരിപന്നമിനൗ || 3.34 ||

ശ്രേയാൻസ്വധർമ്മോ വിഗുണഃ പരധർമ്മാത്പനുഷ്ഠിതാത് |
സ്വധർമ്മേ നിധനം ശ്രേയഃ പരധർമ്മോ ഭയാവഹഃ || 3.35 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

അഥ കേന പ്രയുക്തോഽയം പാപം ചരതി പുരുഷഃ |
അനിച്ഛരണപി വാർഷ്ണേയ ബലാദിവ നിയോജിതഃ || 3.36 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കാമ ഏഷ ക്രോധ ഏഷ രജോഗുണസമുദ്ഭവഃ |
മഹാശനോ മഹാപാപ്മാ വിഭ്യേനമിഹ വൈരിണം || 3.37 ||

ധൂമേനാബ്രിയതേ വഹ്നിര്യഥാദർശോ മലേന ച |
യഥോൽബേനാവൃതോ ഗർഭസ്തഥാ തേനേദമാവൃതം || 3.38 ||

ആവൃതം ജ്ഞാനമേതേന ജ്ഞാനിനോ നിത്യവൈരിണാ |
കാമരൂപേണ കൗന്തേയ ദുഷ്പുരേണാനലേന ച || 3.39 ||

ഇന്ദ്രിയാണി മനോ ബുദ്ധിരസ്യാധിഷ്ഠാനമുച്യതേ |
ഏതൈർവ്വിമോഹയത്യേഷ ജ്ഞാനമാവൃത്യ ഭേദിനം || 3.40 ||

തസ്മാത്ത്വമിന്ദ്രിയാണ്യാദൗ നിയമ്യ ഭരതർഷഭ |
പാപ്മാനം പ്രജഹി ഹ്യേനം ജ്ഞാനവിജ്ഞാനനാശനം || 3.41 ||

ഇന്ദ്രിയാണി പരാണ്യാഹുരിന്ദ്രിയേഭ്യഃ പരം മനഃ |
മനസസ്തു പരാ ബുദ്ധിർയോ ബുദ്ധേഃ പരതസ്തു സഃ || 3.42 ||

ഏവം ബുദ്ധേഃ പരം ബുദ്ധ്യാ സംസ്തഭ്യാത്മാനമാത്മനാ |
ജഹി ശത്രും മഹാബാഹോ കാമരൂപം ദുരാസഭം || 3.43 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജ്ജുനസംവാദേ കർമ്മയോഗഃ നാമ തൃതീയോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| ജ്ഞാനകർമ്മസന്നയാസയോഗഃ ||

(ചതുർത്ഥോഽധ്യായഃ)

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഇമം വിവസ്വതേ യോഗം പ്രോക്തവാനഹമവ്യയം |
വിവസ്വാനനവേ പ്രാഹ മനുരിക്ഷ്യാകവേദബ്രവീത് || 4.1 ||

ഏവം പരമ്പരാപ്രാപ്തമിമം രാജർഷയോ വിദുഃ |
സ കാലേനേഹ മഹതാ യോഗോ നഷ്ടഃ പരന്തപ || 4.2 ||

സ ഏവായം മയാ തേഭ്യ യോഗഃ പ്രോക്തഃ പുരാതനഃ |
ഭക്തോഽസി മേ സഖാ ചേതി രഹസ്യം ഹ്യേതദുത്തമം || 4.3 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

അപരം ഭവതോ ജന്മ പരം ജന്മ വിവസ്വതഃ |
കഥമേതദിജാനീയാം ത്വമാദൗ പ്രോക്തവാനിതി || 4.4 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ബഹുനി മേ വ്യതീതാനി ജന്മാനി തവ ചാർജ്ജുന |
താന്യഹം വേദ സർവ്വ്വാനി ന ത്വം വേത്ഥ പരന്തപ || 4.5 ||

അജ്ഞോഽപി സന്നവ്യയാത്ഥാ ഭൂതാനാമീശ്വരോഽപി സൻ |
പ്രകൃതിം സ്വമധിഷ്ഠായ സംഭവാമ്യാത്ഥമായയാ || 4.6 ||

യദാ യദാ ഹി ധർമ്മസ്യ ശ്ലാനിർഭവതി ഭാരത |
അഭ്യുത്ഥാനമധർമ്മസ്യ തദാത്ഥാനം സൃജാമ്യഹം || 4.7 ||

പരിത്രാണായ സാധുനാം വിനാശായ ച ദുഷ്കൃതാം |
ധർമ്മസംസ്ഥാപനാർത്ഥായ സംഭവാമി യുഗേ യുഗേ || 4.8 ||

ജന്മ കർമ്മ ച മേ ദിവ്യമേവം യോ വേത്തി തത്വതഃ |
ത്യക്ത്വാ ദേഹം പുനർജ്ജന്മ നൈതി മാമേതി സോഽർജുന || 4.9 ||

വീതരാഗഭയക്രോധാ മന്മയാ മാമുപാശ്രിതാഃ |
ബഹവോ ജ്ഞാനതപസാ പുതാ മദ്ഭാവമാഗതാഃ || 4.10 ||

യേ യഥാ മാം പ്രപദ്യന്തേ താംസ്തഥൈവ ഭജാമ്യഹം |
മമ വർത്മാനുവർത്തന്തേ മനുഷ്യാഃ പാർത്ഥ സർവ്വശഃ || 4.11 ||

കാംക്ഷന്തഃ കർമ്മണാം സിദ്ധിം യജന്ത ഇഹ ദേവതാഃ |
ക്ഷിപ്രം ഹി മാനുഷേ ലോകേ സിദ്ധിർഭവതി കർമ്മജാ || 4.12 ||

ചാതുർവ്ചർണ്യം മയാ സൃഷ്ടം ഗുണകർമ്മവിഭാഗശഃ |
തസ്യ കർത്താരമപി മാം വിദ്യുകർത്താരമവ്യയം || 4.13 ||

ന മാം കർമ്മാണി ലിമ്പന്തി ന മേ കർമ്മഫലേ സ്പൃഹാ |
ഇതി മാം യോഽഭിജാനാതി കർമ്മഭിർന്ന സ ബധ്യതേ || 4.14 ||

ഏവം ജ്ഞാത്വാ കൃതം കർമ്മ പൂർവ്വൈരപി മുമുക്ഷുഭിഃ |
കുരു കർമ്മൈവ തസ്മാത്ത്വം പൂർവ്വൈഃ പൂർവ്വതരം കൃതം || 4.15 ||

കിം കർമ്മ കിമകർമ്മേതി കവയോഽപ്യത്ര മോഹിതാഃ |
തന്തേ കർമ്മ പ്രവക്ഷ്യാമി യജ്ജ്ഞാത്വാ മോക്ഷ്യസേഽശുഭാത് || 4.16 ||

കർമ്മണോ ഹൃപി ബോദ്ധവ്യം ബോദ്ധവ്യം ച വികർമ്മണഃ |
അകർമ്മണശ്ച ബോദ്ധവ്യം ഗഹനാ കർമ്മണോ ഗതിഃ || 4.17 ||

കർമ്മണ്യകർമ്മ യഃ പശ്യേദകർമ്മണി ച കർമ്മ യഃ |
സ ബുദ്ധിമാന്മനുഷ്യേഷു സ യുക്തഃ കൃത്സ്നകർമ്മകൃത് || 4.18 ||

യസ്യ സർവ്വേ സമാരംഭാഃ കാമസംകൽപവർജ്ജിതാഃ |
ജ്ഞാനാഗ്നിദദ്ധുകർമ്മാണം തമാഹുഃ പണ്ഡിതം ബുധാഃ || 4.19 ||

ത്യക്ത്വാ കർമ്മഫലാസംഗം നിത്യത്യപ്തോ നിരാശ്രയഃ |
കർമ്മണ്യഭിപ്രവൃത്തോഽപി നൈവ കിഞ്ചിത്കരോതി സഃ || 4.20 ||

നിരാശീർയതചിത്താത്മാ തൃക്തസർവ്വപരിഗ്രഹഃ |
ശാരീരം കേവലം കർമ്മ കുർവ്വന്നാപ്നോതി കിൽബിഷം || 4.21 ||

യദ്യുച്ഛരാലാഭസന്തുഷ്ടോ ഭവന്യാതീതോ വിമത്സരഃ |
സമഃ സിദ്ധാവസിദ്ധൗ ച കൃത്യാപി ന നിബധ്യതേ || 4.22 ||

ഗതസംഗസ്യ മുക്തസ്യ ജ്ഞാനാവസ്ഥിതചേതസഃ |
യജ്ഞായാചരതഃ കർമ്മ സമഗ്രം പ്രവിലീയതേ || 4.23 ||

ബ്രഹ്മാർപ്പണം ബ്രഹ്മ ഹവിർബ്രഹ്മാഗ്നൗ ബ്രഹ്മണാ ഹുതം |
ബ്രഹ്മൈവ തേന ഗന്തവ്യം ബ്രഹ്മ കർമ്മ സമാധിനാ || 4.24 ||

ദൈവമേവാപരേ യജ്ഞം യോഗിനഃ പര്യുപാസതേ |
ബ്രഹ്മാഗ്നാവപരേ യജ്ഞം യജ്ഞൈവൈവോപജുഘതി || 4.25 ||

ശ്രോത്രാഭീനീന്ദ്രിയാണ്യന്യേ സംയമാഗ്നിഷു ജുഘതി |
ശബ്ദാഭീന്ദ്രിയാഗ്നിഷു ഇന്ദ്രിയാഗ്നിഷു ജുഘതി || 4.26 ||

സർവ്വാണീന്ദ്രിയകർമ്മാണി പ്രാണകർമ്മാണി ചാപരേ |
ആത്മസംയമയോഗാഗ്നൗ ജുഘതി ജ്ഞാനഭീപിതേ || 4.27 ||

ദ്രവ്യയജ്ഞാസ്തപോയജ്ഞാ യോഗയജ്ഞാസ്തഥാപരേ |
സ്വാധ്യായജ്ഞാനയജ്ഞാശ്ച യതയഃ സംശിതവ്രതാഃ || 4.28 ||

അപാനേ ജുഘതി പ്രാണം പ്രാണേഽപാനം തഥാപരേ |
പ്രാണാപാനഗതീ രുദ്ധ്യാ പ്രാണായാമപരായണാഃ || 4.29 ||

അപരേ നിയതാഹാരാഃ പ്രാണാൻപ്രാണേഷു ജുഘതി |
സർവ്വേഽപ്യേതേ യജ്ഞവിദോ യജ്ഞക്ഷപിതകൽമഷാഃ || 4.30 ||

യജ്ഞശിഷ്ടാമൃതഭൂജോ യാന്തി ബ്രഹ്മ സനാതനം |
നായം ലോകോഽസ്ത്യയജ്ഞസ്യ കുതോഽന്യഃ കുരുസത്ത്വമ || 4.31 ||

ഏവം ബഹുവിധാ യജ്ഞാ വിതതാ ബ്രഹ്മണോ മുഖേ |
കർമ്മജാമ്പിദ്ധി താൻസർവ്വാനേവം ജ്ഞാത്വാ വിമോക്ഷ്യസേ || 4.32 ||

ശ്രേയാന്ദ്രവ്യമയാദ്യജ്ഞാജ്ജ്ഞാനയജ്ഞഃ പരന്തപ |
സർവ്വം കർമ്മാഖിലം പാർത്ഥ ജ്ഞാനേ പരിസമാപ്യതേ || 4.33 ||

തദ്വിദ്ധി പ്രണിപാതേന പരിപ്രശ്നേന സേവയാ |
ഉപദേക്ഷ്യന്തി തേ ജ്ഞാനം ജ്ഞാനിനസ്തത്ത്വദർശിനഃ || 4.34 ||

യജ്ജ്ഞാത്വാ ന പുനർമ്മോഹമേവം യാസ്യസി പാണ്ഡവ |
യേന ഭൂതാന്യശേഷാണി ഭുക്ത്യന്യാത്മന്യഥോ മയി || 4.35 ||

അപി ചേദസി പാപേഭ്യഃ സർവ്വേഭ്യഃ പാപകൃത്തമഃ |
സർവ്വം ജ്ഞാനപ്ലവേനൈവ വൃജിനം സന്തരിഷ്യസി || 4.36 ||

യഥൈധാംസി സമീഭോഽഗ്നിർഭസ്മസാത്കുരുതേഽർജുന |
ജ്ഞാനാഗ്നിഃ സർവ്വകർമ്മാണി ഭസ്മസാത്കുരുതേ തഥാ || 4.37 ||

ന ഹി ജ്ഞാനേന സദ്യശം പവിത്രമിഹ വിദ്യതേ |
തത്ത്വയം യോഗസംസിദ്ധഃ കാലേനാത്മനി വിന്ദതി || 4.38 ||

ശ്രദ്ധാവാംപ്ലഭതേ ജ്ഞാനം തത്പരഃ സംയതേന്ദ്രിയഃ |
ജ്ഞാനം ലബ്ധ്യാ പരാം ശാന്തിമചിരേണാധിഗച്ഛതി || 4.39 ||

അജ്ഞാശ്ചാശ്രദധാനശ്ച സംശയാത്മാ വിനശ്യതി |
നായം ലോകോഽസ്തി ന പരോ ന സുഖം സംശയാത്മനഃ || 4.40 ||

യോഗസന്ന്യസ്തകർമ്മാണം ജ്ഞാനസഞ്ചരിനസംശയം |
ആത്മവന്തം ന കർമ്മാണി നിബധ്നന്തി ധനഞ്ജയ || 4.41 ||

തസ്മാദജ്ഞാനസംഭൂതം ഹൃത്സ്ഥം ജ്ഞാനാസിനാത്മനഃ |
ചരിത്ത്വനം സംശയം യോഗമാതിഷ്ഠോത്തിഷ്ഠ ഭാരത || 4.42 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ ജ്ഞാനകർമ്മസന്ന്യാസയോഗഃ നാമ
ചതുർത്ഥോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ സന്നയാസയോഗഃ ॥ (പഞ്ചമോഽധ്യായഃ)

അർജ്ജുന ഉവാച

സന്നയാസം കർമ്മണാം കൃഷ്ണ പുനർയോഗം ച ശംസസി |
യച്ഛ്രേയ ഏതയോരേകം തന്മേ ബ്രൂഹി സുനിശ്ചിതം || 5.1 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

സന്നയാസഃ കർമ്മയോഗശ്ച നിഃശ്രേയസകരാവുഭൗ |
തയോസ്തു കർമ്മസന്നയാസാത്കർമ്മയോഗോ വിശിഷ്യതേ || 5.2 ||

ജ്ഞായഃ സ നിത്യസന്നയാസീ യോ ന ഭേഷ്ടി ന കാംക്ഷതി |
നിർഭന്ദോ ഹി മഹാബാഹോ സുഖം ബന്ധാത്പ്രമുച്യതേ || 5.3 ||

സാംഖ്യയോഗൗ പൃഥഗ്ബാലാഃ പ്രവദന്തി ന പണ്ഡിതാഃ |
ഏകമപ്യാസ്ഥിതഃ സമ്യഗുഭയോർവിന്ദതേ ഫലം || 5.4 ||

യത്സാംഖ്യഃ പ്രാപ്യതേ സ്ഥാനം തദ്യോഗൈരപി ഗമ്യതേ |
ഏകം സാംഖ്യം ച യോഗം ച യഃ പശ്യതി സ പശ്യതി || 5.5 ||

സന്നയാസസ്തു മഹാബാഹോ ദുഃഖമാപ്തുമയോഗതഃ |
യോഗയുക്തോ മുനിർബ്രഹ്മ നചിരേണാധിഗച്ഛരതി || 5.6 ||

യോഗയുക്തോ വിശുദ്ധാത്മാ വിജിതാത്മാ ജിതേന്ദ്രിയഃ |
സർവ്വഭൂതാത്മഭൂതാത്മാ കൂർവ്വന്നപി ന ലിപ്യതേ || 5.7 ||

നൈവ കിഞ്ചിത്കരോമീതി
യുക്തോ മന്യേത തത്ത്വവിത് |
പശ്യത്ശൃണ്വൻസ്വപ്നശഞ്ജിപ്രേൻ-
നശ്നൻഗച്ഛരൻസ്വപത്ത്വസൻ || 5.8 ||

പ്രലപന്വിസൃജ്ഞഗൃഹ്ണന്നുന്മിഷന്നിമിഷന്നപി |
ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർത്ഥേഷു വർത്തന്ത ഇതി ധാരയൻ || 5.9 ||

ബ്രഹ്മണ്യാധായ കർമ്മാണി സംഗം തൃക്ത്വാ കരോതി യഃ |
ലിപ്യതേ ന സ പാപേന പദ്മപത്രമിവാംഭസാ || 5.10 ||

കായേന മനസാ ബുദ്ധ്യാ കേവലൈരിന്ദ്രിയൈരപി |
യോഗിനഃ കർമ്മ കുർവ്വന്തി സംഗം തൃക്ത്വാത്മശുദ്ധയേ || 5.11 ||

യുക്തഃകർമ്മഫലം തൃക്ത്വാ ശാന്തിമാപ്നോതി നൈഷ്ഠികീം |
അയുക്തഃ കാമകാരേണ ഫലേ സക്തോ നിബധ്യതേ || 5.12 ||

സർവ്വകർമ്മാണി മനസാ സന്ന്യസ്ത്യാസ്തേ സുഖം വശീ |
നവദ്വാരേ പുരേ ദേഹീ നൈവ കുർവ്വന്ന കാരയൻ || 5.13 ||

ന കർത്യത്വം ന കർമ്മാണി ലോകസ്യ സൃജതി പ്രഭുഃ |
ന കർമ്മഫലസംയോഗം സ്വഭാവസ്തു പ്രവർത്തതേ || 5.14 ||

നാദത്തേ കസ്യചിത്പാപം ന ചൈവ സുകൃതം വിഭുഃ |
അജ്ഞാനേനാവൃതം ജ്ഞാനം തേന മുഹ്യന്തി ജന്തവഃ || 5.15 ||

ജ്ഞാനേന തു തദജ്ഞാനം യേഷാം നാശിതമാത്മനഃ |
തേഷാമാദിത്യവജ്ജ്ഞാനം പ്രകാശയതി തത്പരം || 5.16 ||

തദ്ബുദ്ധയസ്തദാത്മാനസ്തന്നിഷ്ഠാസ്തത്പരായണാഃ |
ഗച്ഛന്ത്യപുനരാവൃത്തിം ജ്ഞാനനിർദ്ധൂതകൽമഷാഃ || 5.17 ||

വിദ്യാവിനയസംപന്നേ ബ്രാഹ്മണേ ഗവി ഹസ്തിനി |
ശൂനി ചൈവ ശ്വപാകേ ച പണ്ഡിതാഃ സമദർശിനഃ || 5.18 ||

ഇഹൈവ തൈർജ്ജിതഃ സർഗ്ഗോ യേഷാം സാമ്യേ സ്ഥിതം മനഃ |
നിർദ്ദോഷം ഹി സമം ബ്രഹ്മ തസ്മാദ് ബ്രഹ്മണി തേ സ്ഥിതാഃ || 5.19 ||

ന പ്രഹൃഷ്യേത്പ്രിയം പ്രാപ്യ നോഭിജ്ജേത്പ്രാപ്യ ചാപ്രിയം |
സ്ഥിരബുദ്ധിരസംമുഢോ ബ്രഹ്മവിദ് ബ്രഹ്മണി സ്ഥിതഃ || 5.20 ||

ബാഹ്യസ്പർശേഷസക്താത്മാ വിന്ദത്യാത്മനി യത്സുഖം |
സ ബ്രഹ്മയോഗയുക്താത്മാ സുഖമക്ഷയമശ്നുതേ || 5.21 ||

യേ ഹി സംസ്പർശജാ ഭോഗാ ഭുഖ്യേനയ ഏവ തേ |
ആദ്യന്തവന്തഃ കൗന്തേയ ന തേഷു രമതേ ബുധഃ || 5.22 ||

ശക്നോതീഹൈവ യഃ സോഽധും പ്രാക്ശരീരവിമോക്ഷണാത് |
കാമക്രോധോദ്ഭവം വേഗം സ യുക്തഃ സ സുഖീ നരഃ || 5.23 ||

യോഽന്തഃസുഖോഽന്തരാമസ്തഥാന്തർജ്ജയാതിരേവ യഃ |
സ യോഗീ ബ്രഹ്മനിർവ്വാണം ബ്രഹ്മഭൂതോഽധിഗച്ഛതി || 5.24 ||

ലഭന്തേ ബ്രഹ്മനിർവ്വാണമൃഷയഃ ക്ഷീണകൽമഷാഃ |
ചരിന്നഭൈധാ യതാത്മാനഃ സർവ്വഭൂതഹിതേ രതാഃ || 5.25 ||

കാമക്രോധവിയുക്താനാം യതീനാം യതചേതസാം |
അഭിതോ ബ്രഹ്മനിർവ്വാണം വർത്തതേ വിദിതാത്മനാം || 5.26 ||

സ്പർശാൻകൃത്വാ ബഹിർബ്യാഹ്യാംശ്ചക്ഷുശ്ചൈവാനന്തരേ ഭൂവോഃ |
പ്രാണാപാനൗ സമൗ കൃത്വാ നാസാഭ്യന്തരചാരിണൗ || 5.27 ||

യതേന്ദ്രിയമനോബുദ്ധിർമ്മുനിർമ്മോക്ഷപരായണഃ |
വിഗതേച്ഛരാഭയക്രോധോ യഃ സദാ മുക്ത ഏവ സഃ || 5.28 ||

ഭോക്താരം യജ്ഞതപസാം സർവ്വലോകമഹേശ്വരം |
സുഹൃദം സർവ്വഭൂതാനാം ജ്ഞാത്വാ മാം ശാന്തിമുച്ഛതി || 5.29 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ സന്നയാസയോഗഃ നാമ പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ധ്യാനയോഗഃ ॥ (ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ)

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അനാശ്രിതഃ കർമ്മഫലം കാർയം കർമ്മ കരോതി യഃ |
സ സന്നയാസീ ച യോഗീ ച ന നിരഗ്നിർന്ന ചാക്രിയഃ || 6.1 ||

യം സന്നയാസമിതി പ്രാഹുർയോഗം തം വിഭി പാണ്ഡവ |
ന ഹ്യസന്ന്യസ്തസംകൽപോ യോഗീ ഭവതി കശ്ചന || 6.2 ||

ആരുരുകേഷാർമ്മുനേർയോഗം കർമ്മ കാരണമുച്യതേ |
യോഗാരുഢസ്യ തസ്യൈവ ശമഃ കാരണമുച്യതേ || 6.3 ||

യദാ ഹി നേന്ദ്രിയാർത്ഥേഷു ന കർമ്മസ്വനുഷ്ഠജ്ജതേ |
സർവ്വസംകൽപസന്നയാസീ യോഗാരുഢസ്തദോച്യതേ || 6.4 ||

ഉദ്ധരേദാത്മനാത്മാനം നാത്മാനമവസാദയേത് |
ആത്മൈവ ഹ്യാത്മനോ ബന്ധുരാത്മൈവ റിപുരാത്മനഃ || 6.5 ||

ബന്ധുരാത്മാത്മനസ്തസ്യ യേനാത്മൈവാത്മനാ ജിതഃ |
അനാത്മനസ്തു ശത്രുവേ വർത്തേതാത്മൈവ ശത്രുവത് || 6.6 ||

ജിതാത്മനഃ പ്രശാന്തസ്യ പരമാത്മാ സമാഹിതഃ |
ശീതോഷ്ണസുഖദുഃഖേഷു തഥാ മാനാപമാനയോഃ || 6.7 ||

ജ്ഞാനവിജ്ഞാനത്യപ്താത്മാ കൂടസ്ഥോ വിജിതേന്ദ്രിയഃ |
യുക്ത ഇത്യുച്യതേ യോഗീ സമലോഷ്ടാശ്ചകാഞ്ചനഃ || 6.8 ||

സുഹൃന്മിത്രാർയുദാസീനമധ്യസ്ഥഭേഷ്യബന്ധുഷു |
സാധുഷ്പി ച പാപേഷു സമബുദ്ധിർവ്വിശിഷ്യതേ || 6.9 ||

യോഗീ യുഞ്ജീത സതതമാത്മാനം രഹസി സ്ഥിതഃ |
ഏകാകീ യതചിത്താത്മാ നിരാശീരപരിഗ്രഹഃ || 6.10 ||

ശുചൗ ദേശേ പ്രതിഷ്ഠാപ്യ സ്ഥിരമാസനമാത്മനഃ |
നാത്യുച്ഛ്രിതം നാതിനീചം ചൈലാജിനകുശോത്തരം || 6.11 ||

തത്രൈകാഗ്രം മനഃ കൃത്വാ യതചിത്തേന്ദ്രിയക്രിയാഃ |
ഉപവിശ്യാസനേ യുഞ്ജ്യാദ്യോഗമാത്മവിശുദ്ധയേ || 6.12 ||

സമം കായശിരോഗ്രീവം ധാരയന്നചലം സ്ഥിരഃ |
സംപ്രേക്ഷ്യ നാസികാഗ്രം സ്വം ദിശശ്ചാനവലോകയൻ || 6.13 ||

പ്രശാന്താത്മാ വിഗതഭീർബ്രഹ്മചാരിവ്രതേ സ്ഥിതഃ |
മനഃ സംയമ്യ മച്ചിത്തോ യുക്ത ആസീത മത്പരഃ || 6.14 ||

യുഞ്ജന്നേവം സദാത്മാനം യോഗീ നിയതമാനസഃ |
ശാന്തിം നിർവ്വാണപരമാം മത്സംസ്ഥാമധിഗച്ഛരതി || 6.15 ||

നാത്യശ്നതസ്തു യോഗോഽസ്തി ന ചൈകാന്തമനശ്നതഃ |
ന ചാതിസ്വപ്നശീലസ്യ ജാഗ്രതോ നൈവ ചാർജ്ജുന || 6.16 ||

യുക്താഹാരവിഹാരസ്യ യുക്തചേഷ്ടസ്യ കർമ്മസു |
യുക്തസ്വപ്നാവബോധസ്യ യോഗോ ഭവതി ദുഃഖഹാ || 6.17 ||

യദാ വിനിയതം ചിത്തമാത്മന്യേവാവതിഷ്ഠതേ |
നിഃസ്പൃഹഃ സർവ്വകാമേദ്യോ യുക്ത ഇത്യുച്യതേ തദാ || 6.18 ||

യഥാ ഭീപോ നിവാതസ്ഥോ നേംഗതേ സോപമാ സ്ഥ്യതാ |
യോഗിനോ യതചിത്തസ്യ യുഞ്ജതോ യോഗമാത്മനഃ || 6.19 ||

യത്രോപരമതേ ചിത്തം നിരുദ്ധം യോഗസേവയാ |
യത്ര ചൈവാത്മനാത്മാനം പശ്യന്നാത്മനി തുഷ്യതി || 6.20 ||

സുഖമാത്യന്തികം യത്തദ് ബുദ്ധിഗ്രാഹ്യമതീന്ദ്രിയം |
വേത്തി യത്ര ന ചൈവായം സ്ഥിതശ്ചലതി തത്ത്വതഃ || 6.21 ||

യം ലബ്ധ്യാ ചാപരം ലാഭം മന്യതേ നാധികം തതഃ |
യസ്മിൻസ്ഥിതോ ന ദുഃഖേന ഗുരുണാപി വിചാല്യതേ || 6.22 ||

തം വിദ്യാദ് ദുഃഖസംയോഗവിയോഗം യോഗസഞ്ജ്ഞിതം |
സ നിശ്ചയേന യോക്തവ്യോ യോഗോഽനിർവ്വിണ്ണചേതസാ || 6.23 ||

സംകൽപപ്രഭവാൻകാമാംസ്ത്യക്ത്വാ സർവ്വാനശേഷതഃ |
മനസൈവേന്ദ്രിയഗ്രാമം വിനിയമ്യ സമന്തതഃ || 6.24 ||

ശന്നൈഃ ശന്നൈരുപരമേദ് ബുദ്ധ്യാ ധൃതിഗൃഹീതയാ |
ആത്മസംസ്ഥം മനഃ കൃത്വാ ന കിഞ്ചിദപി ചിന്തയേത് || 6.25 ||

യതോ യതോ നിശ്ചരതി മനശ്ചഞ്ചലമസ്ഥിരം |
തതസ്തതോ നിയമ്യൈതദാത്മന്യേവ വശം നയേത് || 6.26 ||

പ്രശാന്തമനസം ഹ്യേനം യോഗിനം സുഖമുത്തമം |
ഉപൈതി ശാന്തരജസം ബ്രഹ്മഭൂതമകൽമഷം || 6.27 ||

യുഞ്ജന്നേവം സദാത്മാനം യോഗീ വിഗതകൽമഷഃ |
സുഖേന ബ്രഹ്മസംസ്പർശമത്യന്തം സുഖമശ്നുതേ || 6.28 ||

സർവ്വഭൂതസ്ഥമാത്മാനം സർവ്വഭൂതാനി ചാത്മനി |
ഈക്ഷതേ യോഗയുക്താത്മാ സർവ്വത്ര സമദർശനഃ || 6.29 ||

യോ മാം പശ്യതി സർവ്വത്ര സർവ്വം ച മയി പശ്യതി |
തസ്യാഹം ന പ്രണശ്യാമി സ ച മേ ന പ്രണശ്യതി || 6.30 ||

സർവ്വഭൂതസ്ഥിതം യോ മാം ഭജത്യേകത്വമാസ്ഥിതഃ |
സർവ്വഥാ വർത്തമാനോഽപി സ യോഗീ മയി വർത്തതേ || 6.31 ||

ആത്മൗപമ്യേന സർവ്വത്ര സമം പശ്യതി യോഽർജുന |
സുഖം വാ യദി വാ ദുഃഖം സ യോഗീ പരമോ മതഃ || 6.32 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

യോഽയം യോഗസ്ത്വയാ പ്രോക്തഃ സാമ്യേന മധുസൂദന |
ഏതസ്യാഹം ന പശ്യാമി ചഞ്ചലത്വാത്സ്ഥിതിം സ്ഥിരാം || 6.33 ||

ചഞ്ചലം ഹി മനഃ കൃഷ്ണ പ്രമാഥി ബലവദ് ഭൃഡം |
തസ്യാഹം നിഗ്രഹം മന്യേ വായോരിവ സുഭുഷ്കരം || 6.34 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അസംശയം മഹാബാഹോ മനോ ഭൂർന്നിഗ്രഹം ചലം |
അഭ്യാസേന തു കൗന്തേയ വൈരാഗ്യേണ ച ഗൃഹ്യതേ || 6.35 ||

അസംയതാത്മനാ യോഗോ ഭുഷ്പ്രാപ ഇതി മേ മതിഃ |
വശ്യാത്മനാ തു യതതാ ശക്യോഽവാപ്തുമുപായതഃ || 6.36 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

അയതിഃ ശ്രദ്ധയോപേതോ യോഗാച്ചലിതമാനസഃ |
അപ്രാപ്യ യോഗസംസിദ്ധിം കാം ഗതിം കൃഷ്ണ ഗച്ഛരതി || 6.37 ||

കച്ഛിന്നോഭയവിഭ്രഷ്ടശ്ഛരിന്നാഭ്രമിവ നശ്യതി |
അപ്രതിഷ്ഠോ മഹാബാഹോ വിമുഢോ ബ്രഹ്മണഃ പഥി || 6.38 ||

ഏതന്മേ സംശയം കൃഷ്ണ ഛേത്തുമർഹസ്യശേഷതഃ |
ത്വദന്യഃ സംശയസ്യാസ്യ ഛേത്താ ന ഹ്യുപപദ്യതേ || 6.39 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പാർത്ഥ നൈവേഹ നാമൂത്ര വിനാശസ്തസ്യ വിദ്യതേ |
ന ഹി കല്യാണകൃത്കശ്ചിദ് ഭൂർഗൃതിം താത ഗച്ഛരതി || 6.40 ||

പ്രാപ്യ പുണ്യകൃതാം ലോകാനുഷിത്വാ ശാശ്വതീഃ സമാഃ |
ശുചീനാം ശ്രീമതാം ഗേഹേ യോഗഭ്രഷ്ടോഽഭിജായതേ || 6.41 ||

അഥവാ യോഗിനാമേവ കുലേ ഭവതി ധീമതാം |
ഏതദ്ധി ദുർല്ലഭതരം ലോകേ ജന്മ യദീദ്യശം || 6.42 ||

തത്ര തം ബുദ്ധിസംയോഗം ലഭതേ പൗർവ്വദേഹികം |
യതതേ ച തതോ ഭൂയഃ സംസിദ്ധൗ കുരുനന്ദന || 6.43 ||

പൂർവ്വാഭ്യാസേന തേനൈവ ഹ്രിയതേ ഹൃവശോഽപി സഃ |
ജിജ്ഞാസുരപി യോഗസ്യ ശബ്ദബ്രഹ്മാതിവർത്തതേ || 6.44 ||

പ്രയത്നാദ്യതമാനസ്തു യോഗീ സംശുദ്ധകിൽബിഷഃ |
അനേകജന്മസംസിദ്ധസ്തതോ യാതി പരാം ഗതിം || 6.45 ||

തപസ്വിഭ്യോഽധികോ യോഗീ ജ്ഞാനിഭ്യോഽപി മതോഽധികഃ |
കർമ്മിഭ്യശ്ചാധികോ യോഗീ തസ്മാദ്യോഗീ ഭവാർജ്ജുന || 6.46 ||

യോഗിനാമപി സർവ്വേഷാം മദ്ഗതേനാന്തരാത്മനാ |
ശ്രദ്ധാവാൻഭജതേ യോ മാം സ മേ യുക്തതമോ മതഃ || 6.47 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജ്ജുനസംവാദേ ധ്യാനയോഗഃ നാമ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനയോഗഃ ॥ (സപ്തമോഽധ്യായഃ)

ശ്രീഭഗവാനുവാച

മയ്യാസക്തമനാഃ പാർത്ഥ യോഗം യുജ്ജന്മദാശ്രയഃ |
അസംശയം സമഗ്രം മാം യഥാ ജ്ഞാസ്യസി തച്ഛര്യണു || 7.1 ||

ജ്ഞാനം തേഹം സവിജ്ഞാനമിദം വക്ഷ്യാമ്യശേഷതഃ |
യജ്ജ്ഞാത്വാ നേഹ ഭൂയോഽന്യജ്ജ്ഞാതവ്യമവശിഷ്യതേ || 7.2 ||

മനുഷ്യാണാം സഹസ്രേഷു കശ്ചിദ്യതതി സിദ്ധയേ |
യതതാമപി സിദ്ധാനാം കശ്ചിന്മാം വേത്തി തത്പതഃ || 7.3 ||

ഭൂമിരാപോഽനലോ വായുഃ ഖം മനോ ബുദ്ധിരേവ ച |
അഹംകാര ഇതീയം മേ ഭിന്നാ പ്രകൃതിരഷ്ടധാ || 7.4 ||

അപരേയമിതസ്ത്വന്യാം പ്രകൃതിം വിദ്ധി മേ പരാം |
ജീവഭൂതാം മഹാബാഹോ യയേദം ധാർയതേ ജഗത് || 7.5 ||

ഏതദ്യോനീനി ഭൂതാനി സർവ്വാനീത്യുപധാരയ |
അഹം കൃത്സ്നസ്യ ജഗതഃ പ്രഭവഃ പ്രലയസ്തഥാ || 7.6 ||

മത്തഃ പരതരം നാനൃത്കിഞ്ചിദസ്തി ധനഞ്ജയ |
മയി സർവ്വമിദം പ്രോതം സൂത്രേ മണിഗണാ ഇവ || 7.7 ||

രസോഽഹമപ്സു കൗന്തേയ പ്രഭാസ്മി ശശിസൂർയയോഃ |
പ്രണവഃ സർവ്വവേദേഷു ശബ്ദഃ ഖേ പൗരുഷം നൃഷു || 7.8 ||

പുണ്യോ ഗന്ധഃ പൃഥ്വിവ്യാം ച തേജശ്ചാസ്മി വിഭാവസൗ |
ജീവനം സർവ്വഭൂതേഷു തപശ്ചാസ്മി തപസ്വിഷു || 7.9 ||

ബീജം മാം സർവ്വഭൂതാനാം വിഭി പാർത്ഥ സനാതനം |
ബുദ്ധിർബുദ്ധിമതാമസ്മി തേജസ്തേജസ്വിനാമഹം || 7.10 ||

ബലം ബലവതാം ചാഹം കാമരാഗവിവർജ്ജിതം |
ധർമ്മാവിരുദ്ധോ ഭൂതേഷു കാമോഽസ്മി ഭരതർഷഭ || 7.11 ||

യേ ചൈവ സാത്ത്വികാ ഭാവോ രാജസാസ്താമസാശ്ച യേ |
മത്ത ഏവേതി താമ്പിദ്ധി ന ത്വഹം തേഷു തേ മയി || 7.12 ||

ത്രിഭിർഗ്ഗുണമയൈർഭാവൈരേഭിഃ സർവ്വമിദം ജഗത് |
മോഹിതം നാഭിജാനാതി മാമേഭ്യഃ പരമവ്യയം || 7.13 ||

ദൈവീ ഹ്യേഷാ ഗുണമയീ മമ മായാ ദുരത്യയാ |
മാമേവ യേ പ്രപദ്യന്തേ മായാമേതാം തരന്തി തേ || 7.14 ||

ന മാം ദുഷ്കൃതിനോ മുഢാഃ പ്രപദ്യന്തേ നരാധമാഃ |
മായയാപഹൃതജ്ഞാനാ ആസുരം ഭാവമാശ്രിതാഃ || 7.15 ||

ചതുർവിധാ ഭജന്തേ മാം ജനാഃ സുകൃതിനോഽർജുന |
ആർത്തോ ജിജ്ഞാസുരർത്ഥാർത്ഥീ ജ്ഞാനീ ച ഭരതർഷഭ || 7.16 ||

തേഷാം ജ്ഞാനീ നിത്യയുക്ത ഏകഭക്തിർവിശിഷ്യതേ |
പ്രിയോ ഹി ജ്ഞാനിനോഽത്യർത്ഥമഹം സ ച മമ പ്രിയഃ || 7.17 ||

ഉദാരാഃ സർവ്വ ഏവൈതേ ജ്ഞാനീ ത്യാഗൈവ മേ മതം |
ആസ്ഥിതഃ സ ഹി യുക്താത്മാ മാമേവാനുത്തമാം ഗതിം || 7.18 ||

ബഹുനാം ജന്മനാമന്തേ ജ്ഞാനവാന്മാം പ്രപദ്യതേ |
വാസുദേവഃ സർവ്വമിതി സ മഹാത്മാ സുദുർല്ലഭഃ || 7.19 ||

കാമൈസ്തൈസ്തൈർഹൃതജ്ഞാനാഃ പ്രപദ്യന്തേഽന്യദേവതാഃ |
തം തം നിയമമാസ്ഥായ പ്രകൃത്യാ നിയതാഃ സ്വയാ || 7.20 ||

യോ യോ യാം യാം തനും ഭക്തഃ ശ്രദ്ധയാർച്ചിതുമിച്ഛന്തി |
തസ്യ തസ്യ ചലാം ശ്രദ്ധാം താമേവ വിദധാമ്യഹം || 7.21 ||

സ തയാ ശ്രദ്ധയാ യുക്തസ്തസ്യാരാധനമീഹതേ |
ലഭതേ ച തതഃ കാമാന്മയൈവ വിഹിതാൻഹിതാൻ || 7.22 ||

അന്തവത്തു ഫലം തേഷാം തദ്ഭവത്യൽപമേധസാം |
ദേവാന്ദേവയജോ യാന്തി മദ്ഭക്താ യാന്തി മാമപി || 7.23 ||

അവ്യക്തം വ്യക്തിമാപന്നം മന്യന്തേ മാമബുദ്ധയഃ |
പരം ഭാവമജാനന്തോ മമാവ്യയമനുത്തമം || 7.24 ||

നാഹം പ്രകാശഃ സർവ്വസ്യ യോഗമായാസമാവൃതഃ |
മൂഢോഽയം നാഭിജാനാതി ലോകോ മാമജമവ്യയം || 7.25 ||

വേദാഹം സമതീതാനി വർത്തമാനാനി ചാർജ്ജുന |
ഭവിഷ്യാണി ച ഭൂതാനി മാം തു വേദ ന കശ്ചന || 7.26 ||

ഇച്ഛാഭേഷസമുത്ഥേന ഭവന്മോഹേന ഭാരത |
സർവ്വഭൂതാനി സംമോഹം സർഗ്ഗേ യാന്തി പരന്തപ || 7.27 ||

യേഷാം ത്വന്തഗതം പാപം ജനാനാം പുണ്യകർമ്മണാം |
തേ ഭവന്മോഹനിർമ്മുക്താ ഭജന്തേ മാം ദൃഢവ്രതാഃ || 7.28 ||

ജരാമരണമോക്ഷായ മാമാശ്രിത്യ യതന്തി യേ |
തേ ബ്രഹ്മ തദിദൃഃ കൃത്സ്നമധ്യാത്മം കർമ്മ ചാഖിലം || 7.29 ||

സാധിഭൂതാധിദൈവം മാം സാധിയജ്ഞം ച യേ വിദുഃ |
പ്രയാണകാലേഽപി ച മാം തേ വിദുർയുക്തചേതസഃ || 7.30 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനയോഗഃ നാമ സപ്തമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ അക്ഷരബ്രഹ്മയോഗഃ ॥ (അഷ്ടമോഽധ്യായഃ)

അർജ്ജുന ഉവാച

കിം തദ് ബ്രഹ്മ കിമധ്യാത്മം കിം കർമ്മ പുരുഷോത്തമ |
അധിഭൂതം ച കിം പ്രോക്തമധിദൈവം കിമുച്യതേ || 8.1 ||

അധിയജ്ഞഃ കഥം കോഽത്ര ദേഹേഽസ്മിന്മധുസുദന |
പ്രയാണകാലേ ച കഥം ജ്ഞേയോഽസി നിയതാത്മഭിഃ || 8.2 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അക്ഷരം ബ്രഹ്മ പരമം സ്വഭാവോഽധ്യാത്മമുച്യതേ |
ഭൂതഭാവോദ്ഭവകരോ വിസർഗ്ഗഃ കർമ്മസഞ്ജ്ഞിതഃ || 8.3 ||

അധിഭൂതം ക്ഷരോ ഭാവഃ പുരുഷശ്ചാധിദൈവതം |
അധിയജ്ഞോഽഹമേവാത്ര ദേഹേ ദേഹഭൂതാം വര || 8.4 ||

അന്തകാലേ ച മാമേവ സ്മരന്മുക്ത്വാ കലേവരം |
യഃ പ്രയാതി സ മദ്ഭാവം യാതി നാസ്ത്യത്ര സംശയഃ || 8.5 ||

യം യം വാഽപി സ്മരൻഭാവം ത്യജത്യന്തേ കലേവരം |
തം തമേവൈതി കൗന്തേയ സദാ തദ്ഭാവഭാവിതഃ || 8.6 ||

തസ്മാത്സർവ്വേഷു കാലേഷു മാമനുസ്മര യുധ്യ ച |
മയ്യർപ്പിതമനോബുദ്ധിർമ്മാമേവൈഷ്യസ്യസംശയഃ || 8.7 ||

അഭ്യാസയോഗയുക്തേന ചേതസാ നാനൃഗാമിനാ |
പരമം പുരുഷം ദിവ്യം യാതി പാർത്ഥാനുചിന്തയൻ || 8.8 ||

കവിം പുരാണമനുശാസിതാരം
അണോരണീയാംസമനുസ്മരേദ്യഃ |

സർവ്വസ്യ ധാതാരമചിന്ത്യരൂപം
ആദിത്യവർണ്ണം തമസഃ പരസ്താത് || 8.9 ||

പ്രയാണകാലേ മനസാഽചലേന
ഭക്ത്യാ യുക്തോ യോഗബലേന ചൈവ |
ഭൂവോർമ്മധ്യേ പ്രാണമാവേശ്യ സമ്യക്
സ തം പരം പുരുഷമുപൈതി ദിവ്യം || 8.10 ||

യദക്ഷരം വേദവിദോ വദന്തി
വിശന്തി യദ്യതയോ വീതരാഗാഃ |
യദിച്ഛന്തോ ബ്രഹ്മചര്യം ചരന്തി
തത്തേ പദം സംഗ്രഹേണ പ്രവക്ഷ്യേ || 8.11 ||

സർവ്വഭാരാണി സംയമ്യ മനോ ഹൃദി നിരുധ്യ ച |
മൂർധ്ന്യാധായാത്മനഃ പ്രാണമാസ്ഥിതോ യോഗധാരണാം || 8.12 ||

ഓമിത്യേകാക്ഷരം ബ്രഹ്മ വ്യാഹരന്മാമനുസ്മരൻ |
യഃ പ്രയാതി ത്യജന്ദേഹം സ യാതി പരമാം ഗതിം || 8.13 ||

അനന്യചേതാഃ സതതം യോ മാം സ്മരതി നിത്യശഃ |
തസ്യാഹം സുലഭഃ പാർത്ഥ നിത്യയുക്തസ്യ യോഗിനഃ || 8.14 ||

മാമുപേത്യ പുനർജ്ജന്മ ദുഃഖാലയമശാശ്വതം |
നാപ്നുവന്തി മഹാത്മാനഃ സംസിദ്ധിം പരമാം ഗതാഃ || 8.15 ||

ആബ്രഹ്മഭുവനാച്ഛോകാഃ പുനരാവർത്തിനോഽർജുന |
മാമുപേത്യ തു കൗന്തേയ പുനർജ്ജന്മ ന വിദ്യതേ || 8.16 ||

സഹസ്രയുഗപര്യന്തമഹർയദ് ബ്രഹ്മണോ വിദുഃ |
രാത്രിം യുഗസഹസ്രാന്താം തേഘോരാത്രവിദോ ജനാഃ || 8.17 ||

അവ്യക്താദ് വ്യക്തയഃ സർവ്വാഃ പ്രഭവന്ത്യഹരാഗമേ |
രാത്ര്യാഗമേ പ്രലീയന്തേ തത്രൈവവ്യക്തസഞ്ജ്ഞൈകേ || 8.18 ||

ഭൂതഗ്രാമഃ സ ഏവായം ഭൂത്വാ ഭൂത്വാ പ്രലീയതേ |
രാത്ര്യാഗമേഽവശഃ പാർത്ഥ പ്രഭവത്യഹരാഗമേ || 8.19 ||

പരസ്തസ്മാത്തു ഭാവോഽന്യോഽവ്യക്തോഽവ്യക്താത്സനാതനഃ |
യഃ സ സർവ്വേഷു ഭൂതേഷു നശ്യത്സു ന വിനശ്യതി || 8.20 ||

അവ്യക്തോഽക്ഷര ഇത്യുക്തസ്തമാഹുഃ പരമാം ഗതിം |
യം പ്രാപ്യ ന നിവർത്തന്തേ തദ്ധാമ പരമം മമ || 8.21 ||

പുരുഷഃ സ പരഃ പാർത്ഥ ഭക്ത്യാ ലഭ്യസ്ത്വനന്യയാ |
യസ്യാന്തഃസ്ഥാനി ഭൂതാനി യേന സർവ്വമിദം തതം || 8.22 ||

യത്ര കാലേ ത്വനാവൃത്തിമാവൃത്തിം ചൈവ യോഗിനഃ |
പ്രയാതാ യാന്തി തം കാലം വക്ഷ്യാമി ഭരതർഷഭ || 8.23 ||

അഗ്നിർജ്ജയാതിരഹഃ ശുക്ലഃ ഷൺമാസാ ഉത്തരായണം |
തത്ര പ്രയാതാ ഗച്ഛന്തി ബ്രഹ്മ ബ്രഹ്മവിദോ ജനാഃ || 8.24 ||

ധൃമോ രാത്രിസ്തഥാ കൃഷ്ണഃ ഷൺമാസാ ദക്ഷിണായനം |
തത്ര ചാന്ദ്രമസം ജ്യാതിർയോഗീ പ്രാപ്യ നിവർത്തതേ || 8.25 ||

ശുക്ലകൃഷ്ണേ ഗതീ ഹ്യേതേ ജഗതഃ ശാശ്വതേ മതേ |
ഏകയാ യാത്യനാവൃത്തിമന്യയാവർത്തതേ പുനഃ || 8.26 ||

നൈതേ സ്യതീ പാർത്ഥ ജാനന്യോഗീ മുഹൃതി കശ്ചന |
തസ്മാത്സർവ്വേഷു കാലേഷു യോഗയുക്തോ ഭവാർജ്ജുന || 8.27 ||

വേദേഷു യജ്ഞേഷു തപഃസു ചൈവ
ദാനേഷു യത്പുണ്യഫലം പ്രദിഷ്ടം |
അത്യേതി തത്സർവ്വമിദം വിദിത്വാ
യോഗീ പരം സ്ഥാനമുപൈതി ചാഭ്യം || 8.28 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്തു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ അക്ഷരബ്രഹ്മയോഗഃ നാമ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ രാജവിദ്യാരാജഗുഹ്യയോഗഃ ॥

(നവമോഽധ്യായഃ)

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഇദം തു തേ ഗുഹ്യതമം പ്രവക്ഷ്യാമ്യനസൂയവേ |
ജ്ഞാനം വിജ്ഞാനസഹിതം യജ്ജ്ഞാത്വാ മോക്ഷ്യസേഽശുഭാത് || 9.1 ||

രാജവിദ്യാ രാജഗുഹ്യം പവിത്രമിദമുത്തമം |
പ്രത്യക്ഷാവഗമം ധർമ്മ്യം സുസുഖം കർത്തുമവ്യയം || 9.2 ||

അശ്രദ്ധയാനാഃ പുരുഷാ ധർമ്മസ്യാസ്യ പരന്തപ |
അപ്രാപ്യ മാം നിവർത്തന്തേ മൃത്യുസംസാരവർമ്മനി || 9.3 ||

മയാ തതമിദം സർവ്വം ജഗദവ്യക്തമൂർത്തിനാ |
മത്സ്ഥാനി സർവ്വഭൂതാനി ന ചാഹം തേഷവസ്ഥിതഃ || 9.4 ||

ന ച മത്സ്ഥാനി ഭൂതാനി പശ്യ മേ യോഗമൈശ്വരം |
ഭൂതഭൂന്ന ച ഭൂതസ്ഥോ മമാത്മാ ഭൂതഭാവനഃ || 9.5 ||

യഥാകാശസ്ഥിതോ നിത്യം വായുഃ സർവ്വത്രഗോ മഹാൻ |
തഥാ സർവ്വാണി ഭൂതാനി മത്സ്ഥാനീത്യപധാരയ || 9.6 ||

സർവ്വഭൂതാനി കൗന്തേയ പ്രകൃതിം യാന്തി മാമികാം |
കൽപക്ഷയേ പുനസ്താനി കൽപാദൗ വിസൃജാമ്യഹം || 9.7 ||

പ്രകൃതിം സ്ഥാമവഷ്ടഭ്യ വിസൃജാമി പുനഃ പുനഃ |
ഭൂതഗ്രാമമിമം കൃത്സ്നമവശം പ്രകൃതേർവ്വശാത് || 9.8 ||

ന ച മാം താനി കർമ്മാണി നിബധ്നന്തി ധനഞ്ജയ |
ഉദാസീനവദാസീനമസക്തം തേഷു കർമ്മസു || 9.9 ||

മയാധ്യക്ഷണ പ്രകൃതിഃ സുയതേ സചരാചരം |
ഹേതുന്നാനേന കൗന്തേയ ജഗദിപരിവർത്തതേ || 9.10 ||

അവജാനന്തി മാം മൂഢാ മാനുഷീം തനുമാശ്രിതം |
പരം ഭാവമജാനന്തോ മമ ഭൂതമഹേഷരം || 9.11 ||

മോഘാശാ മോഘകർമ്മാണോ മോഘജ്ഞാനാ വിചേതസഃ |
രാക്ഷസീമാസുരീം ചൈവ പ്രകൃതിം മോഹിനീം ശ്രിതാഃ || 9.12 ||

മഹാത്മാനസ്തു മാം പാർത്ഥ ദൈവീം പ്രകൃതിമാശ്രിതാഃ |
ഭജന്ത്യനന്യമനസോ ജ്ഞാത്വാ ഭൂതാദിമവ്യയം || 9.13 ||

സതതം കീർത്തയന്തോ മാം യതന്തശ്ച ദൃഢവ്രതാഃ |
നമസ്യന്തശ്ച മാം ഭക്ത്യാ നിത്യയുക്താ ഉപാസതേ || 9.14 ||

ജ്ഞാനയജ്ഞേന ചാപ്യന്യേ യജന്തോ മാമുപാസതേ |
ഏകത്വേന പൃഥക്വേന ബഹുധാ വിശ്വതോമുഖം || 9.15 ||

അഹം ക്രതുരഹം യജ്ഞഃ സ്വധാഹമഹമൗഷധം |
മന്ത്രോഽഹമഹമേവാജ്യമഹമഗ്നിരഹം ഹുതം || 9.16 ||

പിതാഹമസ്യ ജഗതോ മാതാ ധാതാ പിതാമഹഃ |
വേദ്യം പവിത്രമോംകാര ഋക്സാമ യജുരേവ ച || 9.17 ||

ഗതിർഭർത്താ പ്രഭുഃ സാക്ഷീ നിവാസഃ ശരണം സുഹൃത് |
പ്രഭവഃ പ്രലയഃ സ്ഥാനം നിധാനം ബീജമവ്യയം || 9.18 ||

തപാമൃഹമഹം വർഷം നിഗൃഹ്ണാമ്യുത്സൃജാമി ച |
അമൃതം ചൈവ മൃത്യുശ്ച സദസച്ചാഹമർജ്ജുന || 9.19 ||

ത്രൈവിദ്യാ മാം സോമപാഃ പൂതപാപാ
യജ്ഞൈരിഷ്ട്വാ സ്വർഗ്ഗതിം പ്രാർത്ഥയന്തേ |
തേ പുണ്യമാസാദ്യ സുരേന്ദ്രലോകം
അശ്നന്തി ദിവ്യാന്ദിവി ദേവഭോഗാൻ || 9.20 ||

തേ തം ഭൂക്ത്വാ സ്വർഗ്ഗലോകം വിശാലം
 ക്ഷീണേ പുണ്യേ മർത്യലോകം വിശന്തി |
 ഏവം ത്രയീധർമ്മമനുപ്രപന്നാ
 ഗതാഗതം കാമകാമാ ലഭന്തേ || 9.21 ||

അനന്യാശ്ചിന്തയന്തോ മാം യേ ജനാഃ പര്യുപാസതേ |
 തേഷാം നിത്യാഭിയുക്താനാം യോഗക്ഷേമം വഹാമ്യഹം || 9.22 ||

യേപ്യന്യദേവതാഭക്താ യജന്തേ ശ്രദ്ധയാമ്പിതാഃ |
 തേപി മാമേവ കൗന്തേയ യജന്ത്യവിധിപൂർവ്വകം || 9.23 ||

അഹം ഹി സർവ്വയജ്ഞാനാം ഭോക്താ ച പ്രഭുരേവ ച |
 ന തു മാമഭിജാനന്തി തത്ത്വേനാതശ്ച്യവന്തി തേ || 9.24 ||

യാന്തി ദേവവ്രതാ ദേവാൻപിതൃന്യാന്തി പിതൃവ്രതാഃ |
 ഭൂതാനി യാന്തി ഭൂതേജ്യാ യാന്തി മദ്യാജിനോപി മാം || 9.25 ||

പത്രം പുഷ്പം ഫലം തോയം യോ മേ ഭക്ത്യാ പ്രയച്ഛന്തി |
 തദഹം ഭക്ത്യുപഹൃതമശ്നാമി പ്രയതാത്മനഃ || 9.26 ||

യത്കരോഷി യദശ്നാസി യജ്ജുഹോഷി ദദാസി യത് |
 യത്തപസ്യസി കൗന്തേയ തത്കുരുഷ്വ മദർപ്പണം || 9.27 ||

ശുഭാശുഭഫലൈരേവം മോക്ഷ്യസേ കർമ്മബന്ധനൈഃ |
 സന്നയാസയോഗയുക്താത്മാ വിമുക്തോ മാമുപൈഷ്യസി || 9.28 ||

സമോഹം സർവ്വഭൂതേഷു ന മേ ദ്രേഷ്യോസ്തി ന പ്രിയഃ |
 യേ ഭജന്തി തു മാം ഭക്ത്യാ മയി തേ തേഷു ചാപ്യഹം || 9.29 ||

അപി ചേത്സുഭൂരാചാരോ ഭജതേ മാമനന്യഭാക് |
 സാധുരേവ സ മന്തവ്യഃ സമ്യഗ്വ്യവസീതോ ഹി സഃ || 9.30 ||

ക്ഷിപ്രം ഭവതി ധർമ്മാത്മാ ശശ്വച്ഛാന്തിം നിഗച്ഛന്തി |
 കൗന്തേയ പ്രതിജാനീഹി ന മേ ഭക്തഃ പ്രണശ്യതി || 9.31 ||

മാം ഹി പാർത്ഥ വ്യപാശ്രിത്യ യേfപി സ്യുഃ പാപയോനയഃ |
സ്ത്രിയോ വൈശ്യാസ്തഥാ ശൂദ്രാസ്തേfപി യാന്തി പരാം ഗതിം || 9.32 ||

കിം പുനർബ്രഹ്മണാഃ പുണ്യാ ഭക്താ രാജർഷയസ്തഥാ |
അനിത്യമസുഖം ലോകമിമം പ്രാപ്യ ഭജന്ധ മാം || 9.33 ||

മന്മനാ ഭവ മദ്ഭക്തോ മദ്യാജീ മാം നമസ്കുരു |
മാമേവൈഷ്യസി യുക്തൈവമാത്മാനം മത്പരായണഃ || 9.34 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ രാജവിദ്യാരാജഗൃഹ്യയോഗഃ നാമ നവമോfധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ വിഭൃതിയോഗഃ ॥

(ഭഗവതോദ്യോഗഃ)

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഭൂയ ഏവ മഹാബാഹോ ശൃണു മേ പരമം വചഃ |
യത്തേഹം പ്രിയമാണായ വക്ഷ്യാമി ഹിതകാമ്യയാ || 10.1 ||

ന മേ വിഭൃഃ സുരഗണാഃ പ്രഭവം ന മഹർഷയഃ |
അഹമാദിർഹി ദേവാനാം മഹർഷീണാം ച സർവ്വശഃ || 10.2 ||

യോ മാമജമനാദിം ച വേത്തി ലോകമഹേശ്വരം |
അസംമൂഢഃ സ മർത്യേഷു സർവ്വപാപൈഃ പ്രമുച്യതേ || 10.3 ||

ബുദ്ധിർജ്ഞാനമസംമോഹഃ ക്ഷമാ സത്യം ദമഃ ശമഃ |
സുഖം ദുഃഖം ഭവോദ്ഭാവോ ഭയം ചാഭയമേവ ച || 10.4 ||

അഹിംസാ സമതാ തുഷ്ടിസ്തപോ ദാനം യശോഽയശഃ |
ഭവന്തി ഭാവാ ഭൂതാനാം മത്ത ഏവ പൃഥഗ്വിധാഃ || 10.5 ||

മഹർഷയഃ സപ്ത പൂർവ്വേ ചത്വാരോ മനവസ്തഥാ |
മദ്ഭാവാ മാനസാ ജാതാ യേഷാം ലോക ഇമാഃ പ്രജാഃ || 10.6 ||

ഏതാം വിഭൃതിം യോഗം ച മമ യോ വേത്തി തത്വതഃ |
സോഽവികമ്പേന യോഗേന യുജ്യതേ നാത്ര സംശയഃ || 10.7 ||

അഹം സർവ്വസ്യ പ്രഭവോ മത്തഃ സർവ്വം പ്രവർത്തതേ |
ഇതി മത്വാ ഭജന്തേ മാം ബുധാ ഭാവസമന്വിതാഃ || 10.8 ||

മച്ഛിത്താ മദ്ഗതപ്രാണാ ബോധയന്തഃ പരസ്പരം |
കഥയന്തശ്ച മാം നിത്യം തുഷ്യന്തി ച രമന്തി ച || 10.9 ||

തേഷാം സതതയുക്താനാം ഭജതാം പ്രീതിപൂർവ്വകം |
ദദാമി ബുദ്ധിയോഗം തം യേന മാമുപയാന്തി തേ || 10.10 ||

തേഷാമേവാനുകമ്പാർത്ഥമഹമജ്ഞാനജം തമഃ |
നാശയാമ്യാത്മഭാവസ്ഥോ ജ്ഞാനഭീപേന ഭാസ്വതാ || 10.11 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

പരം ബ്രഹ്മ പരം ധാമ പവിത്രം പരമം ഭവാൻ |
പുരുഷം ശാശ്വതം ദിവ്യമാദിദേവമജം വിഭും || 10.12 ||

ആഹുസ്ത്വാമ്യഷയഃ സർവ്വേ ദേവർഷിർന്നാരദസ്തഥാ |
അസീതോ ദേവലോ വ്യാസഃ സ്വയം ചൈവ ബ്രവീഷി മേ || 10.13 ||

സർവ്വമേതദ്ഭൃതം മന്യേ യന്മാം വദസി കേശവ |
ന ഹി തേ ഭഗവൻവ്യക്തിം വിദുർദ്ദേവാ ന ഭാനവാഃ || 10.14 ||

സ്വയമേവാത്മനാത്മാനം വേത്ഥ ത്വം പുരുഷോത്തമ |
ഭൂതഭാവന ഭൂതേശ ദേവദേവ ജഗത്പതേ || 10.15 ||

വക്തുമർഹസ്യശേഷേണ ദിവ്യാ ഹ്യാത്മവിഭൃതയഃ |
യാദിർവ്വിഭൃതിഭിർല്ലോകാനിമാംസ്ത്വം വ്യാപ്യ തിഷ്ഠസി || 10.16 ||

കഥം വിദ്യാമഹം യോഗിംസ്ത്വാം സദാ പരിചിന്തയൻ |
കേഷു കേഷു ച ഭാവേഷു ചിന്ത്യോഽസി ഭഗവന്മയാ || 10.17 ||

വിസ്തരേണാത്മനോ യോഗം വിഭൃതിം ച ജനാർദ്ദന |
ഭൂയഃ കഥയ ത്വപ്തിർഹി ശൃണ്വതോ നാസ്തി മേഽമൃതം || 10.18 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഹന്ത തേ കഥയിഷ്യാമി ദിവ്യാ ഹ്യാത്മവിഭൃതയഃ |
പ്രാധാന്യതഃ കുരുശ്രേഷ്ഠ നാസ്ത്യന്തോ വിസ്തരസ്യ മേ || 10.19 ||

അഹമാത്മാ ഗുഡാകേശ സർവ്വഭൂതാശയസ്ഥിതഃ |
അഹമാദിശ്ച മധ്യം ച ഭൂതാനാമന്ത ഏവ ച || 10.20 ||

ആദിത്യാനാമഹം വിഷ്ണുർജ്ജ്യാതിഷാഠം രവിരംശുമാൻ |
മരീചിർമ്മരുതാമസ്മി നക്ഷത്രാണാമഹം ശശീ || 10.21 ||

വേദാനാം സാമവേദോഽസ്മി ദേവാനാമസ്മി വാസവഃ |
ഇന്ദ്രിയാണാം മനശ്ചാസ്മി ഭൂതാനാമസ്മി ചേതനാ || 10.22 ||

രുദ്രാണാം ശംകരശ്ചാസ്മി വിത്തേശോ യക്ഷരക്ഷസാം |
വസുനാം പാവകശ്ചാസ്മി മേരുഃ ശിവരിണാമഹം || 10.23 ||

പുരോധസാം ച മുഖ്യം മാം വിദ്ധി പാർത്ഥ ബൃഹസ്പതിഃ |
സേനാനീനാമഹം സ്കന്ദഃ സരസാമസ്മി സാഗരഃ || 10.24 ||

മഹർഷീണാം ഭൃഗുരഹം ഗിരാമസ്മ്യേകമക്ഷരം |
യജ്ഞാനാം ജപയജ്ഞോഽസ്മി സ്ഥാവരാണാം ഹിമാലയഃ || 10.25 ||

അശ്വത്ഥഃ സർവ്വവൃക്ഷാണാം ദേവർഷീണാം ച നാരദഃ |
ഗന്ധർവ്വാണാം ചിത്രരഥഃ സിദ്ധാനാം കപിലോ മുനിഃ || 10.26 ||

ഉച്ചൈഃശ്രവസമശ്ചാനാം വിദ്ധി മാമമൃതോദ്ഭവം |
ഐരാവതം ഗജേന്ദ്രാണാം നരാണാം ച നരാധിപം || 10.27 ||

ആയുധാനാമഹം വജ്രം ധേനുനാമസ്മി കാമധുക് |
പ്രജനശ്ചാസ്മി കന്ദർപ്പഃ സർപ്പാണാമസ്മി വാസുകിഃ || 10.28 ||

അനന്തശ്ചാസ്മി നാഗാനാം വരുണോ യാദസാമഹം |
പിതൃണാമർയമാ ചാസ്മി യമഃ സംയമതാമഹം || 10.29 ||

പ്രഹ്ലാദശ്ചാസ്മി ദൈത്യാനാം കാലഃ കലയതാമഹം |
മൃഗാണാം ച മൃഗേന്ദ്രോഽഹം വൈനതേയശ്ച പക്ഷിണാം || 10.30 ||

പവനഃ പവതാമസ്മി രാമഃ ശസ്ത്രഭൂതാമഹം |
രഥാണാം മകരശ്ചാസ്മി സ്രോതസാമസ്മി ജാഹ്നവീ || 10.31 ||

സർഗ്ഗാണാമാദിരന്തശ്ച മധ്യം ചൈവാഹമർജ്ജുന |
അധ്യാത്മവിദ്യാ വിദ്യാനാം വാദഃ പ്രവദതാമഹം || 10.32 ||

അക്ഷരാണാമകാരോഽസ്ഥി ഭവന്ദഃ സാമാസികസ്യ ച |
അഹമേവാക്ഷയഃ കാലോ ധാതാഽഹം വിശ്വതോമുഖഃ || 10.33 ||

മൃത്യുഃ സർവ്വഹരശ്ചാഹമുദ്ഭവശ്ച ഭവിഷ്യതാം |
കീർത്തിഃ ശ്രീർവ്യാക്ച നാരീണാം സ്മൃതിർമ്മേധാ ധൃതിഃ ക്ഷമാ || 10.34 ||

ബൃഹത്താമ തഥാ സാമ്നാം ഗായത്രീ ഛന്ദസാമഹം |
മാസാനാം മാർഗ്ഗശീർഷോഽഹമ്യതുനാം കുസുമാകരഃ || 10.35 ||

ദ്യുതം ഛലയതാമസ്ഥി തേജസ്തേജസ്വിനാമഹം |
ജയോഽസ്ഥി വ്യവസായോഽസ്ഥി സത്വം സത്വവതാമഹം || 10.36 ||

വൃഷ്ണീനാം വാസുദേവോഽസ്ഥി പാണ്ഡവാനാം ധനഞ്ജയഃ |
മുനീനാമപ്യഹം വ്യാസഃ കവീനാമുശനാ കവിഃ || 10.37 ||

ഭണ്ഡോ ഭമയതാമസ്ഥി നീതിരസ്ഥി ജിഹീഷതാം |
മൗനം ചൈവാസ്ഥി ഗുഹ്യാനാം ജ്ഞാനം ജ്ഞാനവതാമഹം || 10.38 ||

യച്ചാപി സർവ്വഭൂതാനാം ബീജം തദഹമർജ്ജുന |
ന തദസ്തി വിനാ യത്സയാന്മയാ ഭൂതം ചരാചരം || 10.39 ||

നാനോഽസ്തി മമ ദിവ്യാനാം വിഭൂതീനാം പരന്തപ |
ഏഷ തുദ്ദേശതഃ പ്രോക്തോ വിഭൂതേർവ്വിസ്തരോ മയാ || 10.40 ||

യദ്യദിഭൂതിമത്സത്വം ശ്രീമദ്ദൂർജ്ജിതമേവ വാ |
തത്തദേവാവഗച്ഛന്തം മമ തേജോംശസംഭവം || 10.41 ||

അഥവാ ബഹുനൈതേന കിം ജ്ഞാതേന തവാർജ്ജുന |
വിഷ്ടഭ്യാഹമിദം കൃത്സ്നമേകാംശേന സ്ഥിതോ ജഗത് || 10.42 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ വിഭൂതിയോഗഃ നാമ ഭഗമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ വിശ്വരൂപദർശനയോഗഃ ॥ (ഏകാദശോഽധ്യായഃ)

അർജ്ജുന ഉവാച

മദനുഗ്രഹായ പരമം ഗുഹ്യമധ്യാത്മസഞ്ജ്ഞിതം |
യത്ത്വയോക്തം വചസ്തേന മോഹോഽയം വിഗതോ മമ || 11.1 ||

ഭവാപ്യയൗ ഹി ഭൂതാനാം ശ്രുതൗ വിസ്തരശോ മയാ |
ത്വന്തഃ കമലപത്രാക്ഷ മാഹാത്മ്യമപി ചാവ്യയം || 11.2 ||

ഏവമേതദ്യഥാത്മ ത്വമാത്മാനം പരമേശ്വര |
ദ്രഷ്ടുമിച്ഛാമി തേ രൂപമൈശ്വരം പുരുഷോത്തമ || 11.3 ||

മന്യസേ യദി തച്ഛരക്യം മയാ ദ്രഷ്ടുമിതി പ്രഭോ |
യോഗേശ്വര തതോ മേ ത്വം ദർശയാത്മാനമവ്യയം || 11.4 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പശ്യ മേ പാർത്ഥ രൂപാണി ശതശോഽഥ സഹസ്രശഃ |
നാനാവിധാനി ദിവ്യാനി നാനാവർണ്ണാകൃതീനി ച || 11.5 ||

പശ്യാദിത്യാമ്പസൂന്ദ്രാനശ്ചിനൗ മരുതസ്തഥാ |
ബഹുന്യദ്യുഷ്ടപൂർവ്വാണി പശ്യാശ്ചർയാണി ഭാരത || 11.6 ||

ഇഹൈകസ്ഥം ജഗത്കൃത്സ്ഥം പശ്യാദ്യ സചരാചരം |
മമ ദേഹേ ഗുഡാകേശ യച്ചാനൃദ് ദ്രഷ്ടുമിച്ഛാസമി || 11.7 ||

ന തു മാം ശക്യസേ ദ്രഷ്ടുമനൈനൈവ സ്വചക്ഷുഷാ |
ദിവ്യം ദദാമി തേ ചക്ഷുഃ പശ്യ മേ യോഗമൈശ്വരം || 11.8 ||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഏവമുക്ത്വാ തതോ രാജന്മഹായോഗേശ്വരോ ഹരിഃ |
ദർശയാമാസ പാർത്ഥായ പരമം രൂപമൈശ്വരം || 11.9 ||

അനേകവക്ത്രനയനമനേകാഭ്യുതദർശനം |
അനേകദിവ്യാഭരണം ദിവ്യാനേകോദ്യതായുധം || 11.10 ||

ദിവ്യമാല്യാംബരധരം ദിവ്യഗന്ധാനുലേപനം |
സർവ്വാശ്ചര്യമയം ദേവമനന്തം വിശ്വതോമുഖം || 11.11 ||

ദിവി സൂര്യസഹസ്രസ്യ ഭവേദ്യുഗപദ്യുത്ഥിതാ |
യദി ഭാഃ സദ്യശീ സാ സ്യാദ്ഭാസസ്തസ്യ മഹാത്മനഃ || 11.12 ||

തത്രൈകസ്ഥം ജഗത്കൃത്സ്ഥം പ്രവിഭക്തമനേകധാ |
അപശ്യദ്ദേവദേവസ്യ ശരീരേ പാണ്ഡവസ്തദാ || 11.13 ||

തതഃ സ വിസ്തയാവിഷ്ടോ ഹൃഷ്ടരോമാ ധനഞ്ജയഃ |
പ്രണമ്യ ശിരസാ ദേവം കൃതാഞ്ജലിരഭാഷത || 11.14 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

പശ്യാമി ദേവാംസ്തവ ദേവ ദേഹേ
സർവ്വാംസ്തഥാ ഭൂതവിശേഷസംഘാൻ |
ബ്രഹ്മാണമീശം കമലാസനസ്ഥം
ഋഷീംശ്ച സർവ്വാനുരഗാംശ്ച ദിവ്യാൻ || 11.15 ||

അനേകബാഹുദരവക്ത്രനേത്രം
പശ്യാമി ത്വാം സർവ്വതോഽനന്തരൂപം |
നാന്തം ന മധ്യം ന പുനസ്തവാദിം
പശ്യാമി വിശ്വേശ്വര വിശ്വരൂപം || 11.16 ||

കിരീടിനം ഗദിനം ചക്രിണം ച
തേജോരാശിം സർവ്വതോ ദീപ്തിമന്തം |

പശ്യാമി ത്വാം ദുർന്നിരീക്ഷ്യം സമന്താദ്
ദീപ്താനലാർക്കദ്യുതിമപ്രമേയം || 11.17 ||

ത്വമക്ഷരം പരമം വേദിതവ്യം
ത്വമസ്യ വിശ്വസ്യ പരം നിധാനം |
ത്വമവ്യയഃ ശാശ്വതധർമ്മഗോപ്താ
സനാതനസ്ത്വം പുരുഷോ മതോ മേ || 11.18 ||

അനാദിമധ്യാന്തമനന്തവീര്യം
അനന്തബാഹും ശശിസൂര്യനേത്രം |
പശ്യാമി ത്വാം ദീപ്തഹുതാശവക്ത്രം
സ്വതേജസാ വിശ്വമിദം തപന്തം || 11.19 ||

ദ്യാവാപൃഥിവ്യോരിദമന്തരം ഹി
വ്യാപ്തം ത്വയൈകേന ദിശശ്ച സർവ്വാഃ |
ദ്യുഷ്ട്വാദ്ഭൂതം രൂപമുഗ്രം തവേദം
ലോകത്രയം പ്രവൃഥിതം മഹാത്മൻ || 11.20 ||

അമീ ഹി ത്വാം സുരസംഘാ വിശന്തി
കേചിദ്ഭീതാഃ പ്രാഞ്ജലയോ ഗൃണന്തി |
സ്വസ്തീത്യുക്ത്വാ മഹർഷിസിദ്ധസംഘാഃ
സ്തുവന്തി ത്വാം സ്തുതിഭിഃ പുഷ്കലാഭിഃ || 11.21 ||

രുദ്രാദിത്യാ വസവോ യേഷ സാധ്യാ
വിശ്വേശിനൗ മരുതശ്ചോഷ്മപാശ്ച |
ഗന്ധർവ്വയക്ഷാസുരസിദ്ധസംഘാ
വീക്ഷന്തേ ത്വാം വിസ്മിതാശ്ചൈവ സർവ്വേ || 11.22 ||

രൂപം മഹത്തേ ബഹുവക്ത്രനേത്രം
മഹാബാഹോ ബഹുബാഹുരുപാദം |
ബഹുദരം ബഹുദംഷ്ട്രാകരാലം
ദ്യുഷ്ട്വാ ലോകാഃ പ്രവൃഥിതാസ്തഥാഹം || 11.23 ||

നഭഃസ്പൃശം ദീപ്തമനേകവർണ്ണം
 വ്യാത്താനനം ദീപ്തവിശാലനേത്രം |
 ദൃഷ്ട്വാ ഹി ത്വാം പ്രവൃഥിതാന്തരാത്മാ
 ധൃതിം ന വിന്ദാമി ശമം ച വിഷ്ണോ || 11.24 ||

ദംഷ്ട്രാകരാലാനി ച തേ മുഖാനി
 ദൃഷ്ട്വൈവ കാലാനലസന്നിഭാനി |
 ദിശോ ന ജാനേ ന ലഭേ ച ശർമ്മ
 പ്രസീദ ദേവേശ ജഗന്നിവാസ || 11.25 ||

അമീ ച ത്വാം ധൃതരാഷ്ട്രസ്യ പുത്രാഃ
 സർവ്വേ സഹൈവാവനിപാലസംഘ്നഃ |
 ഭീഷ്മോ ദ്രോണഃ സുതപുത്രസ്തഥാസൗ
 സഹാസ്മദീയൈരപി യോധമുഖ്യൈഃ || 11.26 ||

വക്ത്രാണി തേ ത്വരമാണാ വിശന്തി
 ദംഷ്ട്രാകരാലാനി ഭയാനകാനി |
 കേചിദിലഗ്നാ ദശനാന്തരേഷു
 സന്ദൃശ്യന്തേ ചൂർണ്ണിതൈരുത്തമാംഗൈഃ || 11.27 ||

യഥാ നദീനാം ബഹവോഽബുവേഗാഃ
 സമുദ്രമേവാഭിമുഖാ ഭ്രവന്തി |
 തഥാ തവാമീ നരലോകവീരാ
 വിശന്തി വക്ത്രാണ്യഭിവിജ്ജലന്തി || 11.28 ||

യഥാ പ്രദീപ്തം ജ്വലനം പതംഗാ
 വിശന്തി നാശായ സമൃദ്ധവേഗാഃ |
 തഥൈവ നാശായ വിശന്തി ലോകാഃ
 തവാപി വക്ത്രാണി സമൃദ്ധവേഗാഃ || 11.29 ||

ലേലിഹ്യസേ ഗ്രസമാനഃ സമന്താത്
 ലോകാൻസമഗ്രാമ്പദനൈർജ്ജലദ്ഭിഃ |

തേജോഭിരാപൂർയ ജഗത്സമഗ്രം
ഭാസസ്തവോഗ്രാഃ പ്രതപന്തി വിഷ്ണോ || 11.30 ||

ആഖ്യാഹി മേ കോ ഭവാനുഗ്രഹുപോ
നമോഽസ്തു തേ ദേവവര പ്രസീദ |
വിജ്ഞാതുമിച്ഛാമി ഭവന്തമാദ്യം
ന ഹി പ്രജാനാമി തവ പ്രവൃത്തിം || 11.31 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കാലോഽസ്മി ലോകക്ഷയകൃത്പ്രവൃദ്ധോ
ലോകാൻസമാഹർത്തുമിഹ പ്രവൃത്തഃ |
ഋതോഽപി ത്വാം ന ഭവിഷ്യന്തി സർവ്വേ
യോഽവസ്ഥിതാഃ പ്രത്യനീകേഷു യോധാഃ || 11.32 ||

തസ്മാത്ത്വമുത്തിഷ്ഠ യശോ ലഭന്വ
ജിത്വാ ശത്രുൻ ഭുംക്ഷ്വ രാജ്യം സമൃദ്ധം |
മയൈവൈതേ നിഹതാഃ പൂർവ്വമേവ
നിമിത്തമാത്രം ഭവ സവ്യസാചിൻ || 11.33 ||

ദ്രോണം ച ഭീഷ്മം ച ജയദ്രഥം ച
കർണ്ണം തമാന്യാനപി യോധവീരാൻ |
മയാ ഹതാംസ്ത്വം ജഹി മാവ്യഥിഷ്ഠാ
യുധ്യന്വ ജേതാസി രണേ സപത്താൻ || 11.34 ||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഏതച്ഛ്രുത്വാ വചനം കേശവസ്യ
കൃതാഞ്ജലിർവ്വേപമാനഃ കിരീടീ |
നമസ്കൃത്വാ ഭൂയ ഏവാഹ കൃഷ്ണം
സഗദ്ഗദം ഭീതഭീതഃ പ്രണമ്യ || 11.35 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

സ്ഥാനേ ഹൃഷീകേശ തവ പ്രകീർത്ത്യാ
ജഗത്പ്രഹൃഷ്യത്യനുരജ്യതേ ച |
രക്ഷാംസി ഭീതാനി ഭിശോ ദ്രവന്തി
സർവ്വേ നമസ്തുന്തി ച സിദ്ധസംഘാഃ || 11.36 ||

കസ്മാച്ച തേ ന നമേരന്മഹാത്മൻ
ഗരീയസേ ബ്രഹ്മണോഽപ്യാദികർത്രേ |
അനന്ത ദേവേശ ജഗന്നിവാസ
ത്വമക്ഷരം സദസത്തത്പരം യത് || 11.37 ||

ത്വമാദിദേവഃ പുരുഷഃ പുരാണഃ
ത്വമസ്യ വിശ്വസ്യ പരം നിധാനം |
വേത്താസി വേദ്യം ച പരം ച ധാമ
ത്വയാ തതം വിശ്വമനന്തരൂപ || 11.38 ||

വായുർയമോഽഗ്നിർവ്വരുണഃ ശശാംകഃ
പ്രജാപതിസ്ത്വം പ്രപിതാമഹശ്ച |
നമോ നമസ്തേഽസ്തു സഹസ്രകൃതഃ
പുനശ്ച ഭൂയോഽപി നമോ നമസ്തേ || 11.39 ||

നമഃ പുരസ്താദഥ പൃഷ്ഠന്തസ്തേ
നമോഽസ്തു തേ സർവ്വത ഏവ സർവ്വ |
അനന്തവീരയാമിതവിക്രമസ്ത്വം
സർവ്വം സമാപ്നോഷി തതോഽസി സർവ്വഃ || 11.40 ||

സഖേതി മത്യാ പ്രസഭം യദുകതം
ഹേ കൃഷ്ണ ഹേ യാദവ ഹേ സഖേതി |
അജാനതാ മഹിമാനം തവേദം
മയാ പ്രമാദാത്പ്രണയേന വാഽപി || 11.41 ||

യചാവഹാസാർത്ഥമസത്കൃതോഽസി
 വിഹാരശയ്യാസനഭോജനേഷു |
 ഏകോഽഥവാപ്യച്യുത തത്സമക്ഷം
 തത്ക്ഷാമയേ ത്വാമഹമപ്രമേയം || 11.42 ||

പിതാസി ലോകസ്യ ചരാചരസ്യ
 ത്വമസ്യ പുജ്യശ്ച ഗുരുർഗൃഹീയാൻ |
 ന ത്വത്സമോഽസ്ത്യഭ്യധികഃ കൃതോഽന്യോ
 ലോകത്രയേഽപ്യപ്രതിമപ്രഭാവം || 11.43 ||

തസ്മാത്പ്രണമ്യ പ്രണിധായ കായം
 പ്രസാദയേ ത്വാമഹമീശമീഡ്യം |
 പിതേവ പുത്രസ്യ സഖേവ സഖ്യുഃ
 പ്രിയഃ പ്രിയായാർഹസി ദേവ സോഽധും || 11.44 ||

അഭ്യഷ്ടപൂർവ്വം ഹൃഷിതോഽസ്ഥി ദൃഷ്ട്വാ
 ഭയേന ച പ്രവൃഥിതം മനോ മേ |
 തദേവ മേ ദർശയ ദേവ രൂപം
 പ്രസീദ ദേവേശ ജഗന്നിവാസ || 11.45 ||

കിരീടിനം ഗദിനം ചക്രഹസ്തം
 ഇച്ഛാമി ത്വാം ദ്രഷ്ടുമഹം തഥൈവ |
 തേനൈവ രൂപേണ ചതുർഭുജേന
 സഹസ്രബാഹോ ഭവ വിശ്വമൂർത്തേ || 11.46 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

മയാ പ്രസന്നേന തവാർജ്ജുനേഭം
 രൂപം പരം ദർശിതമാത്മയോഗാത് |
 തേജോമയം വിശ്വമനന്തമാദ്യം
 യന്മേ ത്വദന്യേന ന ദൃഷ്ടപൂർവ്വം || 11.47 ||

ന വേദ യജ്ഞാധ്യയനൈർന്ന ദാനൈഃ
 ന ച ക്രിയാഭിർന്ന തപോഭിരുഗ്രൈഃ |
 ഏവംരൂപഃ ശക്യ അഹം നൃലോകേ
 ഭ്രഷ്ടും ത്വദന്യേന കുരുപ്രവീര || 11.48 ||

മാ തേ വ്യഥാ മാ ച വിമുഢഭാവോ
 ഭൃഷ്ടാ രൂപം ഘോരമീഭൃങ്മമേദം |
 വ്യപേതഭീഃ പ്രീതമനാഃ പുനസ്ത്വം
 തദേവ മേ രൂപമിദം പ്രപശ്യ || 11.49 ||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഇത്യർജ്ജുനം വാസുദേവസ്തഥോക്ത്വാ
 സ്വകം രൂപം ദർശയാമാസ ഭൂയഃ |
 ആശ്വാസയാമാസ ച ഭീതമേനം
 ഭൂത്വാ പുനഃ സൗമ്യവപുർമ്മഹാത്മാ || 11.50 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

ഭൃഷ്ടേഷേദം മാനുഷം
 രൂപം തവ സൗമ്യം ജനാർദ്ദന |
 ഇദാനീമസ്മി സംവൃത്തഃ
 സചേതാഃ പ്രകൃതിം ഗതഃ || 11.51 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

സുദുർദ്ദർശമിദം രൂപം ഭൃഷ്ടവാനസി യന്മമ |
 ദേവാ അപ്യസ്യ രൂപസ്യ നിത്യം ദർശനകാംക്ഷിണഃ || 11.52 ||

നാഹം വേദൈർന്ന തപസാ ന ദാനേന ന ചേജ്യയാ |
 ശക്യ ഏവംവിധോ ഭ്രഷ്ടും ഭൃഷ്ടവാനസി മാം യഥാ || 11.53 ||

ഭക്ത്യാ ത്വന്നന്യയാ ശക്യ അഹമേവംവിധോഽർജ്ജുന |
 ജ്ഞാതും ഭ്രഷ്ടും ച തത്വേന പ്രവേഷ്ടും ച പരന്തപ || 11.54 ||

മത് കർമ്മക്യന്മത് പരമോ മദ്ഭക്തഃ സംഗവർജ്ജിതഃ |
നിർവ്വൈരഃ സർവ്വഭൂതേഷു യഃ സ മാമേതി പാണ്ഡവ || 11.55 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ വിശ്വരൂപഭർശനയോഗഃ നാമ ഏകാദശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഭക്തിയോഗഃ ॥

(പ്രാദേശോഽധ്യായഃ)

അർജ്ജുന ഉവാച

ഏവം സതതയുക്താ യേ ഭക്താസ്ത്വാം പര്യുപാസതേ |
യേ ചാപ്യക്ഷരമവ്യക്തം തേഷാം കേ യോഗവിത്തമാഃ || 12.1 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

മയ്യാവേശ്യ മനോ യേ മാം നിത്യയുക്താ ഉപാസതേ |
ശ്രദ്ധയാ പരയോപേതാഃ തേ മേ യുക്തതമാ മതാഃ || 12.2 ||

യേ ത്വക്ഷരമനിർദ്ദേശ്യം അവ്യക്തം പര്യുപാസതേ |
സർവ്വത്രഗമചിന്ത്യഞ്ച കൂടസ്ഥം അചലന്ദ്രുവം || 12.3 ||

സന്നിയമ്യേന്ദ്രിയഗ്രാമം സർവ്വത്ര സമബുദ്ധയാഃ |
തേ പ്രാപ്നുവന്തി മാമേവ സർവ്വഭൂതഹിതേ രതാഃ || 12.4 ||

ക്ലേശോഽധികതരസ്തേഷാം അവ്യക്താസക്തചേതസാം |
അവ്യക്താഹി ഗതിർദ്ദുഃഖം ദേഹവദ്ഭിരവാപ്യതേ || 12.5 ||

യേ തു സർവ്വാണി കർമ്മാണി മയി സന്ന്യസ്യ മത്പരഃ |
അനന്യേനൈവ യോഗേന മാം ധ്യായന്ത ഉപാസതേ || 12.6 ||

തേഷാമഹം സമുദ്ധർത്താ മൃത്യുസംസാരസാഗരാത് |
ഭവാമി ന ചിരാത്പാർത്ഥ മയ്യാവേശിതചേതസാം || 12.7 ||

മയ്യേവ മന ആധത്വ മയി ബുദ്ധിം നിവേശയ |
നിവസിഷ്യസി മയ്യേവ അത ഊർധ്വം ന സംശയഃ || 12.8 ||

അഥചിത്തം സമാധാതും ന ശക്നോഷി മയി സ്ഥിരം |
അഭ്യാസയോഗേന തതോ മാമിച്ഛരാപ്തും ധനഞ്ജയ || 12.9 ||

അഭ്യാസേപ്യസമർത്ഥോഽസി മത്കർമ്മപരമോ ഭവ |
മദർത്ഥമപി കർമ്മാണി കുർവ്വൻസിദ്ധിമവാപ്സ്യസി || 12.10 ||

അഥൈതദപ്യശക്തോഽസി കർത്തും മദ്യോഗമാശ്രിതഃ |
സർവ്വകർമ്മഫലത്യാഗം തതഃ കുരു യതാത്മവാൻ || 12.11 ||

ശ്രേയോ ഹി ജ്ഞാനമഭ്യാസാജ്ജ്ഞാനാഭ്യാനം വിശിഷ്യതേ |
ധ്യാനാത്കർമ്മഫലത്യാഗസ്ത്യാഗാച്ഛരാന്തിരനന്തരം || 12.12 ||

അഭേഷ്ടാ സർവ്വഭൂതാനാം മൈത്രഃ കരുണ ഏവ ച |
നിർമ്മമോ നിരഹംകാരഃ സമദുഃഖസുഖഃ ക്ഷമീ || 12.13 ||

സന്തുഷ്ടഃ സതതം യോഗീ യതാത്മാ ദൃഢനിശ്ചയഃ |
മയ്യർപ്പിതമനോബുദ്ധിർയോ മദ്ഭക്തഃ സ മേ പ്രിയഃ || 12.14 ||

യസ്മാന്നോഭിജതേ ലോകോ ലോകാനോഭിജതേ ച യഃ |
ഹർഷാമർഷഭയോഭേഗൈർമ്മുക്തോ യഃ സ ച മേ പ്രിയഃ || 12.15 ||

അനപേക്ഷഃ ശുചിർദ്രുക്ഷ ഉദാസീനോ ഗതവ്യഥഃ |
സർവ്വാനഭവരിത്യാഗീ യോ മദ്ഭക്തഃ സ മേ പ്രിയഃ || 12.16 ||

യോ ന ഹൃഷ്യതി ന ഭേഷ്ടി ന ശോചതി ന കാംക്ഷതി |
ശുഭാശുഭപരിത്യാഗീ ഭക്തിമാന്യഃ സ മേ പ്രിയഃ || 12.17 ||

സമഃ ശത്രു ച മിത്രേ ച തഥാ മാനാപമാനയോഃ |
ശീതോഷ്ണസുഖദുഃഖേഷു സമഃ സംഗവിവർജ്ജിതഃ || 12.18 ||

തുല്യനിന്ദാസ്തുതിർമ്മൗനീ സന്തുഷ്ടോ യേന കേനചിത് |
അനികേതഃ സ്ഥിരമതിർഭക്തിമാന്വേ പ്രിയോ നരഃ || 12.19 ||

യേ തു ധർമ്മ്യാമൃതമിദം യഥോക്തം പര്യുപാസതേ |
ശ്രദ്ദധാനാ മത്പരമാ ഭക്താസ്തേതീവ മേ പ്രിയഃ || 12.20 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ ഭക്തിയോഗഃ നാമ ഛാദശ്ലോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞവിഭാഗയോഗഃ ॥ (ത്രയോദശോഽധ്യായഃ)

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഇദം ശരീരം കൗന്തേയ ക്ഷേത്രമിത്യഭിധീയതേ |
ഏതദ്യോ വേത്തി തം പ്രാഹുഃ ക്ഷേത്രജ്ഞ ഇതി തദിദഃ || 13.1 ||

ക്ഷേത്രജ്ഞം ചാപി മാം വിദ്ധി സർവ്വക്ഷേത്രേഷു ഭാരത |
ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞയോർജ്ഞാനം യത്തജ്ജ്ഞാനം മതം മമ || 13.2 ||

തത്ക്ഷേത്രം യച്ച യാദൃക്ച യദികാരി യതശ്ച യത് |
സ ച യോ യത്പ്രഭാവശ്ച തത്സമാസേന മേ ശൃണു || 13.3 ||

ഋഷിഭിർബ്രഹ്മുധാ ഗീതം ഹന്ദോഭിർവ്വിവിധൈഃ പൃഥക് |
ബ്രഹ്മസൂത്രപദൈശ്ചൈവ ഹേതുമദ്ഭിർവ്വിനിശ്ചിതൈഃ || 13.4 ||

മഹാഭൂതാനൃഹംകാരോ ബുദ്ധിരവ്യക്തമേവ ച |
ഇന്ദ്രിയാണി ദശൈകം ച പഞ്ച ചേന്ദ്രിയഗോചരാഃ || 13.5 ||

ഇച്ഛാ ഭേഷഃ സുഖം ദുഃഖം സംഘാതശ്ചേതനാ ധൃതിഃ |
ഏതത്ക്ഷേത്രം സമാസേന സവികാരമുദാഹൃതം || 13.6 ||

അമാനിത്വമദംഭിത്വമഹിംസാ ക്ഷാന്തിരാർജ്ജവം |
ആചാർയോപാസനം ശൗചം സ്ഥൈര്യമാത്മവിനിഗ്രഹഃ || 13.7 ||

ഇന്ദ്രിയാർത്ഥേഷു വൈരാഗ്യമനഹംകാര ഏവ ച |
ജന്മമൃത്യുജരാവ്യാധിദുഃഖദോഷാനുദർശനം || 13.8 ||

അസക്തിരനഭിഷംഗഃ പുത്രദാരഗൃഹാദിഷു |
നിത്യം ച സമചിത്തത്വമിഷ്ടാനിഷ്ടോപപത്തിഷു || 13.9 ||

മയി ചാനന്യയോഗേന ഭക്തിരവ്യഭിചാരിണീ |
വിവിക്തദേശസേവിത്വമരതിർജ്ജനസംസദി || 13.10 ||

അധ്യാത്മജ്ഞാനനിത്യത്വം തത്ത്വജ്ഞാനാർത്ഥദർശനം |
ഏതജ്ജ്ഞാനമിതി പ്രോക്തമജ്ഞാനം യദതോഽന്യഥാ || 13.11 ||

ജ്ഞേയം യത്തത്പ്രവക്ഷ്യാമി യജ്ജ്ഞാത്വാഽമൃതമശ്നുതേ |
അനാദിമത്പരം ബ്രഹ്മ ന സത്തന്നാസദ്യുച്യതേ || 13.12 ||

സർവ്വതഃ പാണിപാദം തത്സർവ്വതോഽക്ഷിശിരോമുഖം |
സർവ്വതഃ ശ്രുതിമല്ലോകേ സർവ്വമാവ്യത്യ തിഷ്ഠതി || 13.13 ||

സർവ്വേന്ദ്രിയഗുണാഭാസം സർവ്വേന്ദ്രിയവിവർജ്ജിതം |
അസക്തം സർവ്വഭൂച്ചൈവ നിർഗ്ഗുണം ഗുണഭോക്തൃ ച || 13.14 ||

ബഹിരന്തശ്ച ഭൂതാനാമചരം ചരമേവ ച |
സൂക്ഷ്മത്വാത്തദവിജ്ഞേയം ദൂരസ്ഥം ചാന്തികേ ച തത് || 13.15 ||

അവിഭക്തം ച ഭൂതേഷു വിഭക്തമിവ ച സ്ഥിതം |
ഭൂതഭർത്യ ച തജ്ജ്ഞേയം ഗ്രസിഷ്ണു പ്രഭവിഷ്ണു ച || 13.16 ||

ജ്യോതിഷാമപി തജ്ജ്യോതിസ്തമസഃ പരമുച്യതേ |
ജ്ഞാനം ജ്ഞേയം ജ്ഞാനഗമ്യം ഹൃദി സർവ്വസ്യ വിഷ്ഠിതം || 13.17 ||

ഇതി ക്ഷേത്രം തഥാ ജ്ഞാനം ജ്ഞേയം ചോക്തം സമാസതഃ |
മദ്ഭക്ത ഏതദിജ്ഞായ മദ്ഭാവായോപപദ്യതേ || 13.18 ||

പ്രകൃതിം പുരുഷം ചൈവ വിദ്യനാദി ഉഭാവപി |
വികാരാശ്ച ഗുണാശ്ചൈവ വിഭി പ്രകൃതിസംഭവാൻ || 13.19 ||

കാർയകാരണകർതൃത്വേ ഹേതുഃ പ്രകൃതിരുച്യതേ |
പുരുഷഃ സുഖദുഃഖാനാം ഭോക്തൃത്വേ ഹേതുരുച്യതേ || 13.20 ||

പുരുഷഃ പ്രകൃതിസ്ഥോ ഹി ഭുംകേത പ്രകൃതിജ്ഞാൻഗുണാൻ |
കാരണം ഗുണസംഗോഽസ്യ സദസദ്യോനിജന്മസു || 13.21 ||

ഉപദ്രഷ്ടാനുമന്താ ച ഭർത്താ ഭോക്താ മഹേശ്വരഃ |
പരമാത്മേതി ചാപ്യുക്തോ ദേഹേഽസ്മിൻപുരുഷഃ പരഃ || 13.22 ||

യ ഏവം വേന്തി പുരുഷം പ്രകൃതിം ച ഗുണൈഃ സഹ |
സർവ്വമാ വർത്തമാനോഽപി ന സ ഭൂയോഽഭിജായതേ || 13.23 ||

ധ്യാനേനാത്മനി പശ്യന്തി കേചിദാത്മാനമാത്മനാ |
അന്യേ സാംഖ്യേന യോഗേന കർമ്മയോഗേന ചാപരേ || 13.24 ||

അന്യേ ത്വേവമജാനന്തഃ ശ്രുത്യാന്യേഭ്യ ഉപാസതേ |
തേഽപി ചാതിതരന്ത്യേവ മൃത്യും ശ്രുതിപരായണാഃ || 13.25 ||

യാവത്സഞ്ജായതേ കിഞ്ചിത്സത്ത്വം സ്ഥാവരജംഗമം |
ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞസംയോഗാത്തദിദ്ധി ഭരതർഷഭ || 13.26 ||

സമം സർവ്വേഷു ഭൂതേഷു തിഷ്ഠന്തം പരമേശ്വരം |
വിനശ്യത്വവിനശ്യന്തം യഃ പശ്യതി സ പശ്യതി || 13.27 ||

സമം പശ്യൻഹി സർവ്വത്ര സമവസ്ഥിതമീശ്വരം |
ന ഹിനസ്ത്യാത്മാനാത്മാനം തതോ യാതി പരാം ഗതിം || 13.28 ||

പ്രകൃത്യൈവ ച കർമ്മാണി ക്രിയമാണാനി സർവ്വശഃ |
യഃ പശ്യതി തഥാത്മാനമകർത്താരം സ പശ്യതി || 13.29 ||

യദാ ഭൂതപൃഥഗ്ഭാവമേകസ്ഥമനുപശ്യതി |
തത ഏവ ച വിസ്താരം ബ്രഹ്മ സംപദ്യതേ തദാ || 13.30 ||

അനാദിത്യാന്നിർഗ്ഗുണത്വാത്പരമാത്മായമവ്യയഃ |
ശരീരസ്ഥോഽപി കൗന്തേയ ന കരോതി ന ലിപ്യതേ || 13.31 ||

യഥാ സർവ്വഗതം സൗക്ഷ്മ്യാദാകാശം നോപലിപ്യതേ |
സർവ്വത്രാവസ്ഥിതോ ദേഹേ തഥാത്മാ നോപലിപ്യതേ || 13.32 ||

യഥാ പ്രകാശയത്യേകഃ കൃത്സ്നം ലോകമിമം രവിഃ |
ക്ഷേത്രം ക്ഷേത്രീ തഥാ കൃത്സ്നം പ്രകാശയതി ഭാരത || 13.33 ||

ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞയോരേവമന്തരം ജ്ഞാനചക്ഷുഷാ |
ഭൂതപ്രകൃതിമോക്ഷം ച യേ വിദുർയാന്തി തേ പരം || 13.34 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞവിഭാഗയോഗഃ നാമ
ത്രയോദശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ഗുണത്രയവിഭാഗയോഗഃ ॥ (ചതുർദ്ദശോഽധ്യായഃ)

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പരം ഭൂയഃ പ്രവക്ഷ്യാമി ജ്ഞാനാനാം ജ്ഞാനമുത്തമം |
യജ്ജ്ഞാത്വാ മൂനയഃ സർവ്വേ പരാം സിദ്ധിമിതോ ഗതാഃ || 14.1 ||

ഇദം ജ്ഞാനമുപാശ്രിത്യ മമ സാധർമ്മ്യമാഗതാഃ |
സർഗ്ഗോപി നോപജായന്തേ പ്രലയേ ന വൃഥന്തി ച || 14.2 ||

മമ യോനിർമ്മഹദ് ബ്രഹ്മ തസ്മിൻഗർഭം ദധാമ്യഹം |
സംഭവഃ സർവ്വഭൂതാനാം തതോ ഭവതി ഭാരത || 14.3 ||

സർവ്വയോനിഷു കൗന്തേയ മുർത്തയഃ സംഭവന്തി യാഃ |
താസാം ബ്രഹ്മ മഹദ്യോനിരഹം ബീജപ്രദഃ പിതാ || 14.4 ||

സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി ഗുണാഃ പ്രകൃതിസംഭവാഃ |
നിബധ്നന്തി മഹാബാഹോ ദേഹേ ദേഹിനമവ്യയം || 14.5 ||

തത്ര സത്ത്വം നിർമ്മലത്വാത്പ്രകാശകമനായം |
സുഖസംഗേന ബധ്നന്തി ജ്ഞാനസംഗേന ചാനഘ || 14.6 ||

രജോ രാഗാത്മകം വിദ്ധി തൃഷ്ണാസംഗസമുദ്ഭവം |
തന്നിബധ്നന്തി കൗന്തേയ കർമ്മസംഗേന ദേഹിനം || 14.7 ||

തമസ്ത്വജ്ഞാനജം വിദ്ധി മോഹനം സർവ്വദേഹിനാം |
പ്രമാദാലസ്യനിദ്രാഭിസ്തന്നിബധ്നന്തി ഭാരത || 14.8 ||

സത്ത്വം സുഖേ സഞ്ജയതി രജഃ കർമ്മണി ഭാരത |
ജ്ഞാനമാവ്യത്യ തു തമഃ പ്രമാദേ സഞ്ജയത്യുത || 14.9 ||

രജസ്തമശ്ചാഭിഭൂയ സത്വം ഭവതി ഭാരത |
രജഃ സത്വം തമശ്ചൈവ തമഃ സത്വം രജസ്തഥാ || 14.10 ||

സർവ്വഭാരേഷു ദേഹേഽസ്ഥിൻപ്രകാശ ഉപജായതേ |
ജ്ഞാനം യദാ തദാ വിദ്യാഭിവിദ്യുഃ സത്വമിത്യുത || 14.11 ||

ലോഭഃ പ്രവൃത്തിരാഭഃ കർമ്മണാമശമഃ സ്പൃഹാ |
രജസ്യേതാനി ജായന്തേ വിവിദ്യേ ഭരതർഷഭ || 14.12 ||

അപ്രകാശോഽപ്രവൃത്തിശ്ച പ്രമാദോ മോഹ ഏവ ച |
തമസ്യേതാനി ജായന്തേ വിവിദ്യേ കുരുനന്ദന || 14.13 ||

യദാ സത്വേ പ്രവൃദ്യേ തു പ്രലയം യാതി ദേഹഭ്യത് |
തദോത്തമവിദാം ലോകാനമലാൻപ്രതിപദ്യതേ || 14.14 ||

രജസി പ്രലയം ഗത്വാ കർമ്മസംഗീഷു ജായതേ |
തഥാ പ്രലീനസ്തമസി മൂഢയോനിഷു ജായതേ || 14.15 ||

കർമ്മണഃ സുകൃതസ്യാഹുഃ സാത്വികം നിർമ്മലം ഫലം |
രജസസ്തു ഫലം ദുഃഖമജ്ഞാനം തമസഃ ഫലം || 14.16 ||

സത്വാത്സഞ്ജായതേ ജ്ഞാനം രജസോ ലോഭ ഏവ ച |
പ്രമാദമോഹൗ തമസോ ഭവതോഽജ്ഞാനമേവ ച || 14.17 ||

ഊർധ്വം ഗച്ഛന്തി സത്വസ്ഥാ മധ്യേ തിഷ്ഠന്തി രാജസാഃ |
ജഘന്യഗുണവൃത്തിസ്ഥാ അധോ ഗച്ഛന്തി താമസാഃ || 14.18 ||

നാന്യം ഗുണേഭ്യഃ കർത്താരം യദാ ഭ്രഷ്ടാനുപശ്യതി |
ഗുണേഭ്യശ്ച പരം വേത്തി മദ്ഭാവം സോഽധിഗച്ഛതി || 14.19 ||

ഗുണാനേതാനതീത്യ ശ്രീന്ദേഹീ ദേഹസമുദ്ഭവാൻ |
ജന്മമൃത്യുജരാദുഃഖൈർവ്വിമുക്തോഽമൃതമശ്നുതേ || 14.20 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

കൈർല്ലിംഗൈസ്ത്രീൻഗുണാനേതാനതീതോ ഭവതി പ്രഭോ |
കിമാചാരഃ കഥം ചൈതാംസ്ത്രീൻഗുണാനതിവർത്തതേ || 14.21 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

പ്രകാശം ച പ്രവൃത്തിം ച മോഹമേവ ച പാണ്ഡവ |
ത ഭേഷ്ടി സംപ്രവൃത്താനി ന നിവൃത്താനി കാംക്ഷതി || 14.22 ||

ഉദാസീനവദാസീനോ ഗുണൈർയോ ന വിചാല്യതേ |
ഗുണാ വർത്തന്ത ഇത്യേവ യോഽവതിഷ്ഠതി നേംഗതേ || 14.23 ||

സമദുഃഖസുഖഃ സ്വസ്ഥഃ സമലോഷ്ടാശ്ചകാഞ്ചനഃ |
തുല്യപ്രിയാപ്രിയോ ധീരസ്തുല്യനിന്ദാത്മസംസ്തുതിഃ || 14.24 ||

മാനാപമാനയോസ്തുല്യസ്തുല്യോ മിത്രാരിപക്ഷയോഃ |
സർവ്വാരംഭപരിത്യാഗീ ഗുണാതീതഃ സ ഉച്യതേ || 14.25 ||

മാം ച യോഽവ്യഭിചാരേണ ഭക്തിയോഗേന സേവതേ |
സ ഗുണാൻസമതീത്യൈതാൻബ്രഹ്മഭൂയായ കൽപതേ || 14.26 ||

ബ്രഹ്മണോ ഹി പ്രതിഷ്ഠാഹമമൃതസ്യാവ്യയസ്യ ച |
ശാശ്വതസ്യ ച ധർമ്മസ്യ സുഖസ്യൈകാന്തികസ്യ ച || 14.27 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജ്ജുനസംവാദേ ഗുണത്രയവിഭാഗയോഗഃ നാമ ചതുർദ്ദശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

|| പുരുഷോത്തമയോഗഃ || (പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ)

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഊർധ്വമുലമധഃശാഖമശ്വതം പ്രാഹുരവ്യയം |
ഛന്ദാംസി യസ്യ പർണ്ണാനി യസ്തം വേദ സ വേദവിത് || 15.1 ||

അധശ്ചോർധം പ്രസ്യതാസ്തസ്യ ശാഖാ
ഗുണപ്രവൃദ്ധാ വിഷയപ്രവാലാഃ |
അധശ്ച മൂലാനൃസന്തതാനി
കർമ്മാനുബന്ധീനി മനുഷ്യലോകേ || 15.2 ||

ന രൂപമന്യേഹ തഥോപലഭ്യതേ
നാന്തോ ന ചാഭിർന്ന ച സംപ്രതിഷ്ഠാ |
അശ്വതമേനം സുവിരുഡമുലം
അസംഗശസ്ത്രേണ ഭൃശേന ഛിത്വാ || 15.3 ||

തതഃ പദം തത്പരിമാർശ്ശിതവ്യം
യസ്മിൻഗതാ ന നിവർത്തന്തി ഭൃയഃ |
തഥേവ ചാഭ്യം പുരുഷം പ്രപദ്യേ
യതഃ പ്രവൃത്തിഃ പ്രസ്യതാ പുരാണീ || 15.4 ||

നിർമ്മാനമോഹാ ജിതസംഗദോഷാ
അധ്യാത്മനിത്യാ വിനിവൃത്തകാമാഃ |
ഭ്രഞ്ചർച്ചിമുക്താഃ സുഖദുഃഖസഞ്ജൈതഃ
ഗച്ഛന്ത്യമൂഢാഃ പദമവ്യയം തത് || 15.5 ||

ന തദ്ഭാസയതേ സൂര്യോ ന ശശാംകോ ന പാവകഃ |
യദ്ഗത്വാ ന നിവർത്തന്തേ തലാമ പരമം മമ || 15.6 ||

മമൈവാംശോ ജീവലോകേ ജീവഭൂതഃ സനാതനഃ |
മനഃഷഷ്ഠാനീന്ദ്രിയാണി പ്രകൃതിസ്ഥാനി കർഷതി || 15.7 ||

ശരീരം യദവാപ്നോതി യച്ചാപ്യുക്തക്രാമതീശ്വരഃ |
ഗൃഹീത്വൈതാനി സംയാതി വായുർഗ്ഗന്ധാനിവാശയാത് || 15.8 ||

ശ്രോത്രം ചക്ഷുഃ സ്പർശനം ച രസനം ശ്രോണമേവ ച |
അധിഷ്ഠായ മനശ്ചായം വിഷയാനുപസേവതേ || 15.9 ||

ഉക്തക്രാമന്തം സ്ഥിതം വാഘ്വി ഭുഞ്ജാനം വാ ഗുണാമ്പിതം |
വിമൂഢാ നാനുപശ്യന്തി പശ്യന്തി ജ്ഞാനചക്ഷുഷഃ || 15.10 ||

യതന്തോ യോഗിനശ്ചൈനം പശ്യന്ത്യാത്മന്യവസ്ഥിതം |
യതന്തോഽപ്യകൃതാത്മാനോ നൈനം പശ്യന്ത്യചേതസഃ || 15.11 ||

യദാദിത്യഗതം തേജോ ജഗദ്ഭാസയതേഽഖിലം |
യച്ചന്ദ്രമസി യച്ചാഗൗ തന്തേജോ വിഭുധി മാമകം || 15.12 ||

ഗാമാവിശ്യ ച ഭൂതാനി ധാരയാമ്യഹമോജസാ |
പുഷ്ണാമി ചൗഷധീഃ സർവ്വാഃ സോമോ ഭൂത്വാ രസാത്മകഃ || 15.13 ||

അഹം വൈശ്വാനരോ ഭൂത്വാ പ്രാണിനാം ദേഹമാശ്രിതഃ |
പ്രാണാപാനസമായുക്തഃ പചാമ്യന്നം ചതുർവിധം || 15.14 ||

സർവ്വസ്യ ചാഹം ഹൃദി സന്നിവിഷ്ടോ
മത്തഃ സ്മൃതിർജ്ഞാനമപോഹനഞ്ച |
വേദൈശ്ച സർവ്വൈരഹമേവ വേദ്യോ
വേദാന്തക്യഭേദവിദേവ ചാഹം || 15.15 ||

ദ്വാവിമൗ പുരുഷൗ ലോകേ ക്ഷരശ്ചാക്ഷര ഏവ ച |
ക്ഷരഃ സർവ്വാണി ഭൂതാനി കൂടസ്ഥോഽക്ഷര ഉച്യതേ || 15.16 ||

ഉത്തമഃ പുരുഷസ്ത്വന്യഃ പരമാത്മേത്യുധാഹൃതഃ |
യോ ലോകത്രയമാവിശ്യ ബിഭർത്തുവ്യയ ഈശ്വരഃ || 15.17 ||

യസ്മാത് ക്ഷരമതീതോഽഹമക്ഷരാഭപി ചോത്തമഃ |
അതോഽസ്മി ലോകേ വേദേച പ്രഥിതഃ പുരുഷോത്തമഃ || 15.18 ||

യോ മാമേവമസംമൂഢോ ജാനാതിപുരുഷോത്തമം |
സ സർവ്വവിദ്ഭജതി മാം സർവ്വഭാവേന ഭാരത || 15.19 ||

ഇതി ഗുഹ്യതമം ശാസ്ത്രമിദമുക്തം മയാഽനഘ |
ഏതത്ബുദ്ധ്യാ ബുദ്ധിമാൻസ്യാത് കൃതകൃത്യശ്ച ഭാരത || 15.20 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ പുരുഷോത്തമയോഗഃ നാമ പഞ്ചദശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ദൈവാസുരസമ്പദ്വിഭാഗയോഗഃ ॥ (ഷോഡശോഽധ്യായഃ)

ശ്രീഭഗവാനുവാച

അഭയം സത്വസംശുദ്ധിർജ്ഞാനയോഗവ്യവസ്ഥിതിഃ |
ദാനം ദമശ്ച യജ്ഞശ്ച സ്വാധ്യായസ്തപ ആർജ്ജവം || 16.1 ||

അഹിംസാ സത്യമക്രോധസ്ത്യാഗഃ ശാന്തിരപൈശുനം |
ദയാ ഭൃതേഷലോലുപ്തം മാർദ്ദവം ഹ്രീരചാപലം || 16.2 ||

തേജഃ ക്ഷമാ ധൃതിഃ ശൗചമദ്രോഹോ നാതിമാനിതാ |
ഭവന്തി സംപദം ദൈവീമഭിജാതസ്യ ഭാരത || 16.3 ||

ദംഭോ ദർപ്പോഽഭിമാനശ്ച ക്രോധഃ പാരുഷ്യമേവ ച |
അജ്ഞാനം ചാഭിജാതസ്യ പാർത്ഥ സംപദമാസുരീം || 16.4 ||

ദൈവീ സംപദ്വിമോക്ഷായ നിബന്ധായാസുരീ മതാ |
മാ ശുചഃ സംപദം ദൈവീമഭിജാതോഽസി പാണ്ഡവ || 16.5 ||

ഘൃതസർഗ്ഗൗ ലോകേഽസ്മിന്നൈവ ആസുര ഏവ ച |
ദൈവോ വിസ്തരശഃ പ്രോക്ത ആസുരം പാർത്ഥ മേ ശൃണു || 16.6 ||

പ്രവൃത്തിം ച നിവൃത്തിം ച ജനാ ന വിദുരാസുരാഃ |
ന ശൗചം നാപി ചാചാരോ ന സത്യം തേഷു വിദ്യതേ || 16.7 ||

അസത്യമപ്രതിഷ്ഠം തേ ജഗദാഹുരനീശ്വരം |
അപരസ്പരസംഭൃതം കിമന്യത്കാമഹൈതുകം || 16.8 ||

ഏതാം ദൃഷ്ടിമവഷ്ടഭ്യ നഷ്ടാത്മാനോഽപബുദ്ധയഃ |
പ്രഭവന്ത്യഗ്രകർമ്മാണഃ ക്ഷയായ ജഗതോഽഹിതാഃ || 16.9 ||

കാമമാശ്രിത്യ ദുഷ്പുരം ഭംഭമാനമദാമ്പിതാഃ |
മോഹാദ്ഗൃഹീത്വാസദ്ഗ്രാഹാൻപ്രവർത്തന്തേഽശുചിവ്രതാഃ || 16.10 ||

ചിന്താമപരിമേയാം ച പ്രലയാന്താമുപാശ്രിതാഃ |
കാമോപഭോഗപരമാ ഏതാവദിതി നിശ്ചിതാഃ || 16.11 ||

ആശാപാശശതൈർബുദ്ധാഃ കാമക്രോധപരായണാഃ |
ഈഹന്തേ കാമഭോഗാർത്ഥമന്യായേനാർത്ഥസഞ്ചയാൻ || 16.12 ||

ഇദമദ്യ മയാ ലബ്ധമിമം പ്രാപ്സ്യേ മനോരഥം |
ഇദമസ്തീദമപി മേ ഭവിഷ്യതി പുനർദ്ധനം || 16.13 ||

അസൗ മയാ ഹതഃ ശത്രുർഹനിഷ്യേ ചാപരാനപി |
ഈശ്വരോഽഹമഹം ഭോഗീ സിദ്ധോഽഹം ബലവാൻസുഖീ || 16.14 ||

ആഡ്യോഽഭിജനവാനസ്മി കോഽന്യോസ്തി സദ്യശോ മയാ |
യക്ഷ്യേ ദാസ്യാമി മോദിഷ്യ ഇത്യജ്ഞാനവിമോഹിതാഃ || 16.15 ||

അനേകചിത്തവിഭ്രാന്താ മോഹജാലസമാവൃതാഃ |
പ്രസക്താഃ കാമഭോഗേഷു പതന്തി നരകേഽശുചൗ || 16.16 ||

ആത്മസംഭാവിതാഃ സ്തബ്ധാ ധനമാനമദാമ്പിതാഃ |
യജന്തേ നാമയജ്ഞൈസ്തേ ഭംഭേനാവിധിപൂർവ്വകം || 16.17 ||

അഹംകാരം ബലം ദർപ്പം കാമം ക്രോധം ച സംശ്രിതാഃ |
മാമാത്മപരദേഹേഷു പ്രഭിഷന്തോഽഭ്യസൂയകാഃ || 16.18 ||

താനഹം ഭിഷതഃ കൂരാൻസംസാരേഷു നരാധമാൻ |
ക്ഷിപാമ്യജസ്രമശുഭാനാസുരീഷേപവ യോനിഷു || 16.19 ||

ആസുരീം യോനിമാപന്നാ മുഢാ ജന്മനിജന്മനി |
മാമപ്രാപ്യൈവ കൗന്തേയ തതോ യാന്ത്യധമാം ഗതിം || 16.20 ||

ത്രിവിധം നരകസ്വേദം ഭാരം നാശനമാത്മനഃ |
കാമഃ ക്രോധസ്തഥാ ലോഭസ്തസ്ഥാദേതത്രയം ത്യജേത് || 16.21 ||

ഏതൈർവ്വിമുക്തഃ കൗന്തേയ തമോഭാരൈസ്ത്രിഭിർന്നരഃ |
ആചരത്യാത്മനഃ ശ്രേയസ്തതോ യാതി പരാം ഗതിം || 16.22 ||

യഃ ശാസ്ത്രവിധിമുത്സൃജ്യ വർത്തതേ കാമകാരതഃ |
ന സ സിദ്ധിമവാപ്നോതി ന സുഖം ന പരാം ഗതിം || 16.23 ||

തസ്മാച്ഛാസ്ത്രം പ്രമാണം തേ കാർയാകാർയവ്യവസ്ഥിതൗ |
ജ്ഞാത്വാ ശാസ്ത്രവിധാനോക്തം കർമ്മ കർത്തുമിഹാർഹസി || 16.24 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ ദൈവാസുരസമ്പദ്ഭിഭാഗയോഗഃ നാമ
ഷോഡശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ശ്രദ്ധാത്രയവിഭാഗയോഗഃ ॥ (സപ്തദശോഽധ്യായഃ)

അർജ്ജുന ഉവാച

യേ ശാസ്ത്രവിധിമുത്സൃജ്യ യജ്ഞേ ശ്രദ്ധയാമ്പിതാഃ |
തേഷാം നിഷ്ഠാ തു കാ കൃഷ്ണ സത്ത്വമാഹോ രജസ്തമഃ || 17.1 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ത്രിവിധാ ഭവതി ശ്രദ്ധാ ദേഹിനാം സാ സ്വഭാവജാ |
സാത്ത്വികീ രാജസീ ചൈവ താമസീ ചേതി താം ശൃണു || 17.2 ||

സത്ത്വാനുരൂപാ സർവ്വസ്യ ശ്രദ്ധാ ഭവതി ഭാരത |
ശ്രദ്ധാമയോഽയം പുരുഷോ യോ യച്ഛ്രദ്ധഃ സ ഏവ സഃ || 17.3 ||

യജ്ഞേ സാത്ത്വികാ ദേവാനൃക്ഷരക്ഷാംസി രാജസാഃ |
പ്രേതാൻഭൂതഗണാംശ്ചാന്യേ യജ്ഞേ താമസാ ജനാഃ || 17.4 ||

അശാസ്ത്രവിഹിതം ഘോരം തപ്യന്തേ യേ തപോ ജനാഃ |
ദംഭാഹംകാരസംയുക്താഃ കാമരാഗബലാമ്പിതാഃ || 17.5 ||

കർഷയന്തഃ ശരീരസ്ഥം ഭൂതഗ്രാമമചേതസഃ |
മാം ചൈവാനന്തഃശരീരസ്ഥം താമ്പിദ്ധ്യാസുരനിശ്ചയാൻ || 17.6 ||

ആഹാരസ്ത്വപി സർവ്വസ്യ ത്രിവിധോ ഭവതി പ്രിയഃ |
യജ്ഞസ്തപസ്തഥാ ദാനം തേഷാം ഭേദമിമം ശൃണു || 17.7 ||

ആയുഃ സത്ത്വബലാരോഗ്യസുഖപ്രീതിവിവർദ്ധനാഃ |
രസ്യാഃ സ്നിദ്ധാഃ സ്ഥിരാ ഹൃദ്യാ ആഹാരാഃ സാത്ത്വികപ്രിയാഃ || 17.8 ||

കച്ഛല്ലലവണാത്യുഷ്ണതീക്ഷ്ണരൂക്ഷവിഭാഹിനഃ |
ആഹാരാ രാജസസ്യേഷ്ടാ ദുഃഖശോകാമയപ്രദാഃ || 17.9 ||

യാതയാമം ഗതരസം പൂതി പർയുഷിതം ച യത് |
ഉച്ഛരിഷ്ടമപി ചാമേധ്യം ഭോജനം താമസപ്രിയം || 17.10 ||

അഹലാംക്ഷിഭിര്യജേതാ വിധിദ്യുഷ്ടോ യ ഇജ്യതേ |
യഷ്ടവ്യമേവേതി മനഃ സമാധായ സ സാത്ത്വികഃ || 17.11 ||

അഭിസന്ധായ തു ഫലം ദംഭാർത്ഥമപി ചൈവ യത് |
ഇജ്യതേ ഭരതശ്രേഷ്ഠ തം യജ്ഞം വിദ്ധി രാജസം || 17.12 ||

വിധിഹീനമസ്യുഷ്ടാനനം മന്ത്രഹീനമഭക്ഷിണം |
ശ്രദ്ധാവിരഹിതം യജ്ഞം താമസം പരിചക്ഷതേ || 17.13 ||

ദേവഭിജ്ഗുരുപ്രാജ്ഞപുജനം ശൗചമാർജ്ജവം |
ബ്രഹ്മചര്യമഹിംസാ ച ശാരീരം തപ ഉച്യതേ || 17.14 ||

അനുഭോഗകരം വാക്യം സത്യം പ്രിയഹിതം ച യത് |
സ്വാധ്യായാഭ്യസനം ചൈവ വാങ്മയം തപ ഉച്യതേ || 17.15 ||

മനഃ പ്രസാദഃ സൗമ്യത്വം മൗനമാത്മവിനിഗ്രഹഃ |
ഭാവസംശുദ്ധിരിത്യേതത്തപോ മാനസമുച്യതേ || 17.16 ||

ശ്രദ്ധയാ പരയാ തപ്തം തപസ്തന്ത്രതിവിധം നരൈഃ |
അഹലാകാംക്ഷിഭിര്യുക്തൈഃ സാത്ത്വികം പരിചക്ഷതേ || 17.17 ||

സത്കാരമാനപുജാർത്ഥം തപോ ദംഭേന ചൈവ യത് |
ക്രിയതേ തദിഹ പ്രോക്തം രാജസം ചലമധ്രുവം || 17.18 ||

മൂഢഗ്രാഹേണാത്മനോ യത്പീഡയാ ക്രിയതേ തപഃ |
പരസ്യോത്സാദനാർത്ഥം വാ തത്താമസമുദാഹൃതം || 17.19 ||

ഭാതവ്യമിതി യദ്രാനം ദീയതേനൂപകാരിണേ |
ദേശേ കാലേ ച പാത്രേ ച തദ്രാനം സാത്ത്വികം സ്മൃതം || 17.20 ||

യത്തു പ്രത്യുപകാരാർത്ഥം ഫലമുദ്ദിശ്യ വാ പുനഃ |
ദീയതേ ച പരിക്ലിഷ്ടം തദ്രാനം രാജസം സ്മൃതം || 17.21 ||

അദേശകാലേ യദ്രാനമപാത്രേഭ്യശ്ച ദീയതേ |
അസത്കൃതമവജ്ഞാതം തത്താമസമുദാഹൃതം || 17.22 ||

ഓം തത്സദിതി നിർദ്ദേശോ ബ്രഹ്മണസ്ത്രിവിധഃ സ്മൃതഃ |
ബ്രാഹ്മണാസ്തേന വേദാശ്ച യജ്ഞാശ്ച വിഹിതാഃ പുരാ || 17.23 ||

തസ്മാദോമിത്യുദാഹൃത്യ യജ്ഞദാനതപഃക്രിയാഃ |
പ്രവർത്തന്തേ വിധാനോക്താഃ സതതം ബ്രഹ്മവാദിനാം || 17.24 ||

തദിത്യനഭിസന്ധായ ഫലം യജ്ഞതപഃക്രിയാഃ |
ദാനക്രിയാശ്ച വിവിധാഃ ക്രിയന്തേ മോക്ഷകാംക്ഷിഭിഃ || 17.25 ||

സദ്ഭാവേ സാധുഭാവേ ച സദിത്യേതത്പ്രയുജ്യതേ |
പ്രശസ്തേ കർമ്മണി തഥാ സച്ഛരബ്ദഃ പാർത്ഥ യുജ്യതേ || 17.26 ||

യജ്ഞേ തപസി ദാനേ ച സ്ഥിതിഃ സദിതി ചോച്യതേ |
കർമ്മ ചൈവ തദർത്ഥീയം സദിത്യേവാഭിധീയതേ || 17.27 ||

അശ്രദ്ധയാ ഹൃതം ദത്തം തപസ്തപ്തം കൃതം ച യത് |
അസദിത്യുച്യതേ പാർത്ഥ ന ച തത്പ്രേത്യ നോ ഇഹ || 17.28 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ ശ്രദ്ധാന്ത്രയവിഭാഗയോഗഃ നാമ സപ്തദശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ മോക്ഷസന്യാസയോഗഃ ॥ (അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ)

അർജ്ജുന ഉവാച

സന്യാസസ്യ മഹാബാഹോ തത്ത്വമിച്ഛരാമി വേദിതും |
ത്യാഗസ്യ ച ഹൃഷീകേശ പൃഥക്ക്കേശിനിഷ്ഠന || 18.1 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കാമ്യാനാം കർമ്മണാം ന്യാസം സന്യാസം കവയോ വിദുഃ |
സർവ്വകർമ്മഫലത്യാഗം പ്രാഹുസ്ത്യാഗം വിചക്ഷണാം || 18.2 ||

ത്യാജ്യം ദോഷവദിത്യേകേ കർമ്മ പ്രാഹുർമ്മനീഷിണഃ |
യജ്ഞദാനതപഃകർമ്മ ന ത്യാജ്യമിതി ചാപരേ || 18.3 ||

നിശ്ചയം ശൃണു മേ തത്ര ത്യാഗേ ഭരതസത്ത്വമ |
ത്യാഗോ ഹി പുരുഷവ്യാഘ്രേ ത്രിവിധഃ സമ്പ്രകീർത്തിതഃ || 18.4 ||

യജ്ഞദാനതപഃകർമ്മ ന ത്യാജ്യം കാർയമേവ തത് |
യജ്ഞോ ദാനം തപശ്ചൈവ പാവനാനി മനീഷിണാം || 18.5 ||

ഏതാന്യപി തു കർമ്മാണി സംഗം ത്യക്ത്വാ ഫലാനി ച |
കർത്തവ്യാനീതി മേ പാർത്ഥ നിശ്ചിതം മതമുത്തമം || 18.6 ||

നിയതസ്യ തു സന്യാസഃ കർമ്മണോ നോപപദ്യതേ |
മോഹാത്തസ്യ പരിത്യാഗസ്താമസഃ പരികീർത്തിതഃ || 18.7 ||

ദുഃഖമിത്യേവ യത്കർമ്മ കായക്ലേശഭയാത്ത്യജേത് |
സ കൃത്വാ രാജസം ത്യാഗം നൈവ ത്യാഗഫലം ലഭേത് || 18.8 ||

കാർയമിത്യേവ യത്കർമ്മ നിയതം ക്രിയതേഽർജുന |
സംഗം ത്യക്ത്വാ ഫലം ചൈവ സ ത്യാഗഃ സാത്ത്വികോ മതഃ || 18.9 ||

ന ഭേഷ്ട്യകുശലം കർമ്മ കുശലേ നാനുഷജ്ജതേ |
ത്യാഗീ സത്വസമാവിഷ്ടോ മേധാവി ഛിന്നസംശയഃ || 18.10 ||

ന ഹി ഭേഹഭൃതാ ശക്യം തൃക്തും കർമ്മാണൃശേഷതഃ |
യസ്തു കർമ്മഫലത്യാഗീ സ ത്യാഗീത്യഭിധീയതേ || 18.11 ||

അനിഷ്ടമിഷ്ടം മിശ്രം ച ത്രിവിധം കർമ്മണഃ ഫലം |
ഭവത്യത്യാഗിനാം പ്രേത്യ ന തു സന്യാസിനാം ക്വചിത് || 18.12 ||

പഞ്ചൈതാനി മഹാബാഹോ കാരണാനി നിബോധ മേ |
സാംഖ്യേ കൃതാന്തേ പ്രോക്താനി സിദ്ധയേ സർവ്വകർമ്മണാം || 18.13 ||

അധിഷ്ഠാനം തഥാ കർത്താ കരണം ച പൃഥഗ്വിധം |
വിവിധാശ്ച പൃഥക്ചേഷ്ടാ ദൈവം ചൈവാത്ര പഞ്ചമം || 18.14 ||

ശരീരവാങ്മനോഭിര്യത്കർമ്മ പ്രാരഭതേ നരഃ |
ന്യായം വാ വിപരീതം വാ പഞ്ചൈതേ തസ്യ ഹേതവഃ || 18.15 ||

തത്രൈവം സതി കർത്താരമാത്മാനം കേവലം തു യഃ |
പശ്യത്യകൃതബുദ്ധിത്വാന സ പശ്യതി ദുർമ്മതിഃ || 18.16 ||

യസ്യ നാഹംകൃതോ ഭാവോ ബുദ്ധിര്യസ്യ ന ലിപ്യതേ |
ഹത്യാപി സ ഇമാംഘ്ലോകാന ഹന്തി ന നിബധ്യതേ || 18.17 ||

ജ്ഞാനം ജ്ഞേയം പരിജ്ഞാതാ ത്രിവിധാ കർമ്മചോദനാ |
കരണം കർമ്മ കർത്തേതി ത്രിവിധഃ കർമ്മസംഗ്രഹഃ || 18.18 ||

ജ്ഞാനം കർമ്മ ച കർത്താച ത്രിധൈവ ഗുണഭേദതഃ |
പ്രോച്യതേ ഗുണസംഖ്യാനേ യഥാവച്ഛൂണ്യ താന്യപി || 18.19 ||

സർവ്വഭൃതേഷു യേനൈകം ഭാവമവ്യയമീക്ഷതേ |
അവിഭക്തം വിഭക്തേഷു തജ്ജ്ഞാനം വിദ്ധി സാത്ത്വികം || 18.20 ||

പൃഥക്ത്വേന തു യജ്ജ്ഞാനം നാനാഭാവാനുപൃഥഗ്വിധാൻ |
വേത്തി സർവ്വേഷു ഭൃതേഷു തജ്ജ്ഞാനം വിദ്ധി രാജസം || 18.21 ||

യത്തു കൃത്സ്നവദേകസ്മിൻകാർയേ സക്തമഹൈതുകം |
അതത്പാർത്ഥവദൽപം ച തത്താമസമുദാഹൃതം || 18.22 ||

നിയതം സംഗരഹിതമരാഗഭേഷതഃ കൃതം |
അഫലപ്രേപ്സുനാ കർമ്മ യത്തത്സാത്ഥികമുച്യതേ || 18.23 ||

യത്തു കാമേപ്സുനാ കർമ്മ സാഹംകാരേണ വാ പുനഃ |
ക്രിയതേ ബഹുലായാസം തദ്രാജസമുദാഹൃതം || 18.24 ||

അനുബന്ധം ക്ഷയം ഹിംസാമനപേക്ഷ്യ ച പൗരുഷം |
മോഹാദാരഭ്യതേ കർമ്മ യത്തത്താമസമുച്യതേ || 18.25 ||

മുക്തസംഗോഽനഹംവാദീ ധൃത്യുത്സാഹസമന്വിതഃ |
സിദ്ധ്യസിദ്ധ്യോർന്നിർവികാരഃ കർത്താ സാത്ഥിക ഉച്യതേ || 18.26 ||

രാഗീ കർമ്മഫലപ്രേപ്സുർല്ലുബ്ധോ ഹിംസാത്മകോഽശുചിഃ |
ഹർഷശോകാമ്പിതഃ കർത്താ രാജസഃ പരികീർത്തിതഃ || 18.27 ||

അയുക്തഃ പ്രാക്യുതഃ സ്തബ്ധഃ ശരോ നൈഷ്കൃതികോഽലസഃ |
വിഷാദീ ദീർഘസൂത്രീ ച കർത്താ താമസ ഉച്യതേ || 18.28 ||

ബുദ്ധേർഭേദം ധൃതേശ്ചൈവ ഗുണതസ്ത്രിവിധം ശൃണു |
പ്രോച്യമാനമശേഷേണ പൃഥക്തേന ധനഞ്ജയ || 18.29 ||

പ്രവൃത്തിം ച നിവൃത്തിം ച കാർയാകാർയേ ഭയാഭയേ |
ബന്ധം മോക്ഷം ച യാ വേത്തി ബുദ്ധിഃ സാ പാർത്ഥ സാത്ഥികീ || 18.30 ||

യയാ ധർമ്മമധർമ്മം ച കാർയം ചാകാർയമേവ ച |
അയഥാവത്പ്രജാനാതി ബുദ്ധിഃ സാ പാർത്ഥ രാജസീ || 18.31 ||

അധർമ്മം ധർമ്മമിതി യാ മന്യതേ തമസാവൃതാ |
സർവ്വാർത്ഥാമ്പിപരീതാംശ്ച ബുദ്ധിഃ സാ പാർത്ഥ താമസീ || 18.32 ||

ധൃത്യാ യയാ ധാരയതേ മനഃപ്രാണേന്ദ്രിയക്രിയാഃ |
യോഗേനാവൃദിച്ചാരിണ്യാ ധൃതിഃ സാ പാർത്ഥ സാത്ഥികീ || 18.33 ||

യയാ തു ധർമ്മകാമാർത്ഥാസ്യുത്യാ ധാരയതേർജുന |
പ്രസംഗേന ഫലാകാംക്ഷീ ധൃതിഃ സാ പാർത്ഥ രാജസീ || 18.34 ||

യയാ സ്വപ്നം ഭയം ശോകം വിഷാദം മദമേവ ച |
ന വിമുഞ്ചതി ദുർമ്മേധാ ധൃതിഃ സാ പാർത്ഥ താമസീ || 18.35 ||

സുഖം തിദാനീം ത്രിവിധം ശൃണു മേ ഭരതർഷഭ |
അഭ്യാസാദ്രമതേ യത്ര ദുഃഖാന്തം ച നിഗച്ഛതി || 18.36 ||

യത്തദഗ്രേ വിഷമിവ പരിണാമേഫമൃതോപമം |
തത്സുഖം സാത്തപികം പ്രോക്തമാത്മബുദ്ധിപ്രസാദജം || 18.37 ||

വിഷയേന്ദ്രിയസംയോഗാഭ്യത്തദഗ്രേഫമൃതോപമം |
പരിണാമേ വിഷമിവ തത്സുഖം രാജസം സ്മൃതം || 18.38 ||

യദഗ്രേ ചാനുബന്ധേ ച സുഖം മോഹനമാത്മനഃ |
നിദ്രാലസ്യപ്രമാദോത്ഥം തത്താമസമുദാഹൃതം || 18.39 ||

ന തദസ്തി പൃഥിവ്യാം വാ ദിവി ദേവേഷു വാ പുനഃ |
സത്ത്വം പ്രകൃതിജൈർമ്മുകതം യദേഭിഃ സ്യാത്ത്രിഭിർഗ്ഗുണൈഃ || 18.40 ||

ബ്രാഹ്മണക്ഷത്രിയവിശാം ശുദ്രാണാം ച പരന്തപ |
കർമ്മാണി പ്രവിഭക്താനി സ്വഭാവപ്രഭവൈർഗ്ഗുണൈഃ || 18.41 ||

ശമോ ദമസ്തപഃ ശൗചം ക്ഷാന്തിരാർജ്ജവമേവ ച |
ജ്ഞാനം വിജ്ഞാനമാസ്തിക്യം ബ്രഹ്മകർമ്മ സ്വഭാവജം || 18.42 ||

ശൗർയം തേജോ ധൃതിർദ്രാക്ഷ്യം യുദ്ധേ ചാപ്യപലായനം |
ദാനമീശ്വരഭാവശ്ച ക്ഷാത്രം കർമ്മ സ്വഭാവജം || 18.43 ||

കൃഷിഗൗരക്ഷ്യവാണിജ്യം വൈശ്യകർമ്മ സ്വഭാവജം |
പരിചർയാത്മകം കർമ്മ ശുദ്രസ്യാപി സ്വഭാവജം || 18.44 ||

സ്വേ സ്വേ കർമ്മണ്യഭിരതഃ സംസിദ്ധിം ലഭതേ നരഃ |
സ്വകർമ്മനിരതഃ സിദ്ധിം യഥാ വിന്ദതി തച്ഛൃണു || 18.45 ||

യതഃ പ്രവൃത്തിർഭൂതാനാം യേന സർവ്വമിദം തതം |
സ്വകർമ്മണാ തമഭ്യർച്ച്യ സിദ്ധിം വിന്ദതി മാനവഃ || 18.46 ||

ശ്രേയാൻസ്വധർമ്മോ വിഗുണഃ പരധർമ്മാത്പനുഷ്ഠിതാത് |
സ്വഭാവനിയതം കർമ്മ കുർവ്വന്നാപ്നോതി കിൽബിഷം || 18.47 ||

സഹജം കർമ്മ കൗന്തേയ സദോഷമപി ന ത്യജേത് |
സർവ്വാരംഭാ ഹി ദോഷേണ ധൃമേനാഗ്നിരിവാവൃതാഃ || 18.48 ||

അസക്തബുദ്ധിഃ സർവ്വത്ര ജിതാത്മാ വിഗതസ്സ്പൃഹഃ |
നൈഷ്കർമ്മ്യസിദ്ധിം പരമാം സന്ന്യാസേനാധിഗച്ഛതി || 18.49 ||

സിദ്ധിം പ്രാപ്തോ യഥാ ബ്രഹ്മ തഥാപ്നോതി നിബോധ മേ |
സമാസേനൈവ കൗന്തേയ നിഷ്ഠാ ജ്ഞാനസ്യ യാ പരാ || 18.50 ||

ബുദ്ധ്യാ വിശുദ്ധയാ യുക്തോ ധൃത്യാത്മാനം നിയമ്യ ച |
ശബ്ദാദീമ്പിഷയാംസ്ത്യക്ത്വാ രാഗഭ്രേഷൗ വ്യുദസ്യ ച || 18.51 ||

വിവിക്തസേവീ ലഘ്യാശീ യതവാക്കായമാനസഃ |
ധ്യാനയോഗപരോ നിത്യം വൈരാഗ്യം സമുപാശ്രിതഃ || 18.52 ||

അഹംകാരം ബലം ദർപ്പം കാമം ക്രോധം പരിഗ്രഹം |
വിമുച്യ നിർമ്മമഃ ശാന്തോ ബ്രഹ്മഭൂയായ കൽപതേ || 18.53 ||

ബ്രഹ്മഭൂതഃ പ്രസന്നാത്മാ ന ശോചതി ന കാംക്ഷതി |
സമഃ സർവ്വേഷു ഭൂതേഷു മദ്ഭക്തിം ലഭതേ പരാം || 18.54 ||

ഭക്ത്യാ മാമഭിജാനാതി യാവാന്യശ്ചാസ്മി തത്ത്വതഃ |
തതോ മാം തത്ത്വതോ ജ്ഞാത്വാ വിശതേ തദനന്തരം || 18.55 ||

സർവ്വകർമ്മാണ്യപി സദാ കുർവ്വാനോ മദ്വ്യപാശ്രയഃ |
മത്പ്രസാദാഭവാപ്നോതി ശാശ്വതം പദമവ്യയം || 18.56 ||

ചേതസാ സർവ്വകർമ്മാണി മയി സന്ന്യസ്യ മത്പരഃ |
ബുദ്ധിയോഗമുപാശ്രിത്യ മച്ചിത്തഃ സതതം ഭവ || 18.57 ||

മച്ചിത്തഃ സർവ്വഭൂർഗ്ഗാണി മത്പ്രസാദാത്തരിഷ്യസി |
അഥ ചേത്ത്വമഹംകാരാന ശ്രോഷ്യസി വിനംക്ഷ്യസി || 18.58 ||

യദഹംകാരമാശ്രിത്യ ന യോത്സ്യ ഇതി മന്യസേ |
മിഥൈഷ വ്യവസായസ്തേ പ്രകൃതിസ്ത്വാം നിയോക്ഷ്യതി || 18.59 ||

സ്വഭാവജ്ഞേന കൗന്തേയ നിബദ്ധഃ സ്വേന കർമ്മണാ |
കർത്തും നേച്ഛരസി യന്മോഹാത്കരിഷ്യസ്യവശോപി തത് || 18.60 ||

ഈശ്വരഃ സർവ്വഭൂതാനാം ഹൃദ്രേശ്വർജ്ജുന തിഷ്ഠതി |
ഭ്രാമയൻസർവ്വഭൂതാനി യന്ത്രാരൂഢാനി മായയാ || 18.61 ||

തഥേവ ശരണം ഗച്ഛ സർവ്വഭാവേന ഭാരത |
തത്പ്രസാദാത്പരാം ശാന്തിം സ്ഥാനം പ്രാപ്സ്യസി ശാശ്വതം || 18.62 ||

ഇതി തേ ജ്ഞാനമാഖ്യാതം ഗുഹ്യാദ്ഗുഹ്യതരം മയാ |
വിമൃശ്യൈതദശേഷേണ യഥേച്ഛരസി തഥാ കുരു || 18.63 ||

സർവ്വഗുഹ്യതമം ഭൂയഃ ശൃണു മേ പരമം വചഃ |
ഇഷ്ടോഽസി മേ ദൃഢമിതി തതോ വക്ഷ്യാമി തേ ഹിതം || 18.64 ||

മന്മനാ ഭവ മദ്ഭക്തോ മദ്യാജീ മാം നമസ്കുരു |
മാമേവൈഷ്യസി സത്യം തേ പ്രതിജാനേ പ്രിയോഽസി മേ || 18.65 ||

സർവ്വധർമ്മാൻ പരിത്യജ്യ മാമേകം ശരണം വ്രജ |
അഹം ത്വാ സർവ്വപാപേഭ്യോ മോക്ഷയിഷ്യാമി മാ ശുചഃ || 18.66 ||

ഇദം തേ നാതപസ്കായ നാഭക്തായ കദാചന |
ന ചാശുശ്രൂഷവേ വാച്യം ന ച മാം യോഽഭ്യസൂയതി || 18.67 ||

യ ഇദം പരമം ഗുഹ്യം മദ്ഭക്തേഷ്വഭിധാസ്യതി |
ഭക്തിം മയി പരാം കൃത്വാ മാമേവൈഷ്യത്യസംശയഃ || 18.68 ||

ന ച തസ്മാന്മനുഷ്യേഷു കശ്ചിന്മേ പ്രിയകൃത്തമഃ |
ഭവിതാ ന ച മേ തസ്മാദന്യഃ പ്രിയതരോ ഭൂവി || 18.69 ||

അധ്യേഷ്യതേ ച യ ഇമം ധർമ്മ്യം സംവാദമാവയോഃ |
ജ്ഞാനയജ്ഞേന തേനാഹമിഷ്ടഃ സ്യാമിതി മേ മതിഃ || 18.70 ||

ശ്രദ്ധാവാന്നസുയശ്ച

ശൃണുയാദപി യോ നരഃ |
സോഽപി മുക്തഃ ശുഭാൻ ലോകാൻ-
പ്രാപ്നുയാത്പുണ്യകർമ്മണാം || 18.71 ||

കച്ചിദേതച്ഛ്രുതം പാർത്ഥ ത്വയൈകാഗ്രേണ ചേതസാ |
കച്ചിദജ്ഞാനസംമോഹഃ പ്രനഷ്ടസ്തേ ധനഞ്ജയ || 18.72 ||

അർജ്ജുന ഉവാച

നഷ്ടോ മോഹഃ സ്ഥൂതിർല്ലബ്ധാ ത്വത്പ്രസാദാന്മയാഽച്യുത |
സ്ഥിതോഽസ്ഥി ഗതസന്ദേഹഃ കരിഷ്യേ വചനം തവ || 18.73 ||

സഞ്ജയ ഉവാച

ഇത്യഹം വാസുദേവസ്യ പാർത്ഥസ്യ ച മഹാത്മനഃ |
സംവാദമിമശ്രൗഷ്മദ്ഭൂതം രോമഹർഷണം || 18.74 ||

വ്യാസപ്രസാദച്ഛ്രുതവാനേതദ്ഗുഹ്യമഹം പരം |
യോഗം യോഗേശ്വരാത് കൃഷ്ണാത്സാക്ഷാത്കഥയതഃ സ്വയം || 18.75 ||

രാജൻസംസ്മൃത്യ സംസ്മൃത്യ സംവാദമിമദ്ഭൂതം |
കേശവാർജ്ജുനയോഃ പുണ്യം ഹൃഷ്യാമി ച മുഹൂർമ്മുഹുഃ || 18.76 ||

തച്ച സംസ്മൃത്യ സംസ്മൃത്യ രൂപമത്യദ്ഭൂതം ഹരേഃ |
വിസ്ഥയോ മേ മഹാന്രാജൻഹൃഷ്യാമി ച പുനഃ പുനഃ || 18.77 ||

യത്ര യോഗേശ്വരഃ കൃഷ്ണോ യത്ര പാർത്ഥോ ധനുർഭാരഃ |
തത്ര ശ്രീർവ്വിജയോ ഭൂതിർധ്രുവാ നീതിർമ്മതിർമ്മമ || 18.78 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജ്ജുനസംവാദേ മോക്ഷസന്ന്യാസയോഗഃ നാമ അഷ്ടാദശോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

॥ ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാ മാഹാത്മ്യം ॥

ധരോവാച

ഭഗവൻ പരമേശാന ഭക്തിരവ്യഭിചാരിണീ |
പ്രാരബ്ധം ഭുജ്യമാനസ്യ കഥം ഭവതി ഹേ പ്രഭോ || 1 ||

ശ്രീ വിഷ്ണുരുവാച

പ്രാരബ്ധം ഭുജ്യമാനോ ഹി ഗീതാഭ്യാസരതഃ സദാ |
സ മുക്തഃ സ സുഖീ ലോകേ കർമ്മണാ നോപലിപ്യതേ || 2 ||

മഹാപാപാഭിപാപാനി ഗീതാധ്യാനം കരോതി ചേത് |
ക്ഷചിത്സ്പർശം ന കുർവ്വന്തി നലിനീഭലമംബുവത് || 3 ||

ഗീതായാഃ പുസ്തകം യത്ര യത്ര പാഠഃ പ്രവർത്തതേ |
തത്ര സർവ്വാണി തീർത്ഥാണി പ്രയാഗാദീനി തത്ര വൈ || 4 ||

സർവ്വേ ദേവാശ്ച ഋഷയോ യോഗിനഃ പന്നഗാശ്ച യേ |
ഗോപാലാ ഗോപികാ വാപി നാരദോദ്ധവപാർഷദൈഃ || 5 ||

സഹായോ ജായതേ ശീഘ്രം യത്ര ഗീതാ പ്രവർത്തതേ |
യത്ര ഗീതാവിചാരശ്ച പഠനം പാഠനം ശ്രുതം |
തത്രാഹം നിശ്ചിതം പൃഥ്വി നിവസാമി സദൈവ ഹി || 6 ||

ഗീതാശ്രയേഹം തിഷ്ഠാമി ഗീതാ മേ ചോത്തമം ഗൃഹം |
ഗീതാജ്ഞാനമുപാശ്രിത്യ ശ്രീസ്തോകാൻപാലയാമ്യഹം || 7 ||

ഗീതാ മേ പരമാ വിദ്യാ ബ്രഹ്മരൂപാ ന സംശയഃ |
അർദ്ധമാത്രാക്ഷരാ നിത്യം സ്ഥാനിർവ്വാച്യപദാത്മികാ || 8 ||

ചിദാനന്ദേന കൃഷ്ണേന പ്രോക്താ സ്വമുഖതോർജ്ജുനം |
വേദത്രയീ പരാനന്ദാ തത്പാർത്ഥജ്ഞാനസംയുതാ || 9 ||

യോഽഷ്ടാദശജപോ നിത്യം നരോ നിശ്ചലമാനസഃ |
ജ്ഞാനസിദ്ധിം സ ലഭതേ തതോ യാതി പരം പദം || 10 ||

പാഠേ സമഗ്രോസമ്പൂർണ്ണേ തതോഽർദ്ധം പാഠമാചരേത് |
തദാ ഗോദാനജം പുണ്യം ലഭതേ നാത്ര സംശയഃ || 11 ||

ത്രിഭാഗം പഠമാനസ്തു ഗംഗാസ്നാനഫലം ലഭേത് |
ഷഡംശം ജപമാനസ്തു സോമയാഗഫലം ലഭേത് || 12 ||

ഏകാധ്യായം തു യോ നിത്യം പഠതേ ഭക്തിസംയുതഃ |
രുദ്രലോകമവാപ്നോതി ഗണോ ഭൂത്വാ വസേഷ്ചിരം || 13 ||

അധ്യായം ശ്ലോകപാദം വാ നിത്യം യഃ പഠതേ നരഃ |
സ യാതി നരതാം യാവന്മമ്പന്തരം വസുന്ധരേ || 14 ||

ഗീതായാഃ ശ്ലോകദശകം സപ്ത പഞ്ച ചതുഷ്ടയം |
ഭൗ ത്രീനേകം തദർദ്ധം വാ ശ്ലോകാനാം യഃ പഠേന്നരഃ || 15 ||

ചന്ദ്രലോകമവാപ്നോതി വർഷാണാമയുതം ധ്രുവം |
ഗീതാപാഠസമാധുക്തോ മൃതോ മാനുഷതാം പ്രജേത് || 16 ||

ഗീതാഭ്യാസം പുനഃ കൃത്വാ ലഭതേ മുകുതിമുത്തമാം |
ഗീതേത്യുച്ചാരസംയുക്തോ മ്രിയമാണോ ഗതിം ലഭേത് || 17 ||

ഗീതാർത്ഥശ്രവണാഽഽസക്തോ മഹാപാപയുതോഽപി വാ |
വൈകുണ്ഠം സമവാപ്നോതി വിഷ്ണുനാ സഹ മോദതേ || 18 ||

ഗീതാർത്ഥം ധ്യായതേ നിത്യം കൃത്വാ കർമ്മാണി ഭൂരിശഃ |
ജീവന്മുക്തഃ സ വിജ്ഞേതേ ഹോതേ പരമം പദം || 19 ||

ഗീതാമാശ്രിത്യ ബഹവോ ഭൂഭൂജോ ജനകാദയഃ |
നിർദ്ധൂതകൽമഷാ ലോകേ ഗീതാ യാതാഃ പരം പദം || 20 ||

ഗീതായാഃ പഠനം കൃത്വാ മാഹാത്മ്യം നൈവ യഃ പഠേത് |
വ്യഥാ പാഠോ ഭവേത്തസ്യ ശ്രമ ഏവ ഹ്യുദാഹൃതഃ || 21 ||

ഏതന്മാഹാത്മ്യസംയുക്തം ഗീതാഭ്യാസം കരോതി യഃ |
സ തത്ഫലമവാപ്നോതി ദുർല്ലഭാം ഗതിമാപ്നുയാത് || 22 ||

സുത ഉവാച
മാഹാത്മ്യമേതദ്ഗീതായാ മയാ പ്രോക്ത സനാതനം |
ഗീതാനേ ച പഠേദ്യസ്തു യദുക്തം തത്ഫലം ലഭേത് || 23 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാ മാഹാത്മ്യംസംപൂർണം ||

|| ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാ മാഹാത്മ്യം (അന്യത്) ||

ഗീതാശാസ്ത്രമിദം പുണ്യം യഃ പഠേത്പ്രയതഃ പുമാൻ |
വിഷ്ണോഃ പദമവാപ്നോതി ഭയശോകാദിവർജ്ജിതഃ || 1 ||

ഗീതാധ്യയനശീലസ്യ പ്രാണായാമപരസ്യ ച |
നൈവ സന്തി ഹി പാപാനി പൂർവ്വജന്മകൃതാനി ച || 2 ||

മലനിർമ്മോചനം പുംസാം ജലസ്നാനം ദിനേ ദിനേ |
സക്യദ്ഗീതാംഭസി സ്നാനം സംസാരമലനാശനം || 3 ||

ഗീതാ സുഗീതാ കർത്തവ്യാ കിമന്യൈഃ ശാസ്ത്രവിസ്തരൈഃ |
യാ സ്വയം പദ്മനാഭസ്യ മുഖപദ്മാഭിനിഃ സ്യതാ || 4 ||

ഭാരതാമൃതസർവ്വസ്വം വിഷ്ണോർവൃക്രതാഭിനിഃ സ്യതം |
ഗീതാഗംഗോദകം പീത്വാ പുനർജ്ജന്മ ന വിദ്യതേ || 5 ||

സർവ്വോപനിഷദോ ഗാവോ ഭോഷ്യാ ഗോപാലനന്ദനഃ |
പാർത്ഥോ വത്സഃ സുധീർഭോക്താ ദുഷ്ടം ഗീതാമൃതം മഹത് || 6 ||

ഏകം ശാസ്ത്രം ദേവകീപുത്രഗീതം
ഏകോ ദേവോ ദേവകീപുത്ര ഏവ |
ഏകോ മന്ത്രസ്തസ്യ നാമാനി യാനി
കർമ്മാപ്യേകം തസ്യ ദേവസ്യ സേവാ || 7 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാ മാഹാത്മ്യംസംപൂർണം ||